

41. заседание

Петък, 29 февруарий 1924 г.

(Открито отъ председателя д-ръ Т. Кулевъ, въ 16 ч.)

Председателятъ: (Звъни) Моля г. секретаря да провъбри по списъка присъстваващитъ г. г. народни представители.

Секретарь А. Пиронковъ (д. ст.): (Прочита списъка. Отъ заседанието сж отсъствуваха следнитъ народни представители: Возвелиевъ Константинъ, Бояджиевъ Стефанъ, Бояджиевъ Хасанъ-ефенди, Буровъ Атанасъ, Джидровъ д-ръ Петъръ, Далияковъ Минчо, Дончевъ Георги, Желъзовъ Петъръ, Кабакчиевъ Христо, Каравановъ Иванъ, Кънчевъ Кънчо, Лъкарски Иванъ, Ляпчевъ Андрей, Малдраковъ Тодоръ, Максимовъ д-ръ Никола, Мариновъ Владиславъ, Милевъ Никола, Милковски Александъръ, Минковъ Милашъ, Митовъ Димитъръ, Мочуровъ Велико, и Николовъ Маринъ, Пенчевъ Георги, Пенчевъ Петъръ, Пъргини Николай, Поповъ Георги, Робевъ Йосифъ, Сребърниковъ Никола, Стефановъ Велико, Стоилковъ Таско, Стойчевъ Пендо, Табаковъ Димитъръ, Тарашмановъ Никола, Терзиевъ Господишъ, Тодоровъ Грую, Топаловъ Недълчо, Тотковъ Бончо, Търпановъ Петко, Урумовъ Никола, Хаджиевъ Никола и Чолаковъ Стефанъ)

Председателятъ: (Звъни) Г. г. народни представители! Отъ 247 души отсъствуватъ 67. Значи има нужното споредъ правилника число присъстващи за откриване заседанието.

Обявявамъ заседанието за открито.

Преди да пристъпимъ къмъ дневния редъ, ще ви направя нѣколко съобщения, на първо мѣсто относно отпускиитъ, които съмъ далъ на нѣкои народни представители по важни домашни причини, а именно:

- На г. Петъръ Желъзовъ — 2 дни;
- На г. Кънчо Кънчевъ — 2 дни;
- На г. Стефанъ Бояджиевъ — 2 дни;
- На г. Петко Търпановъ — 1 день;
- На г. Никола Тарашмановъ — 4 дни;
- На г. Недълчо Топаловъ — 2 дни;
- На г. Венелинъ Ганевъ — 4 дни;
- На г. Таско Стоилковъ — 3 дни;
- На г. Бончо Тотковъ — 2 дни;
- На г. Борисъ Петровъ — 1 день;
- На г. Димитъръ Митовъ — 4 дни;
- На г. Йосифъ Минайковъ — 4 дни;
- На г. Йосифъ Робевъ — 5 дни.

Народниятъ представителъ г. Стефанъ Чолаковъ иска да му се разреши 10-дневенъ отпускъ. Ползувалъ е до сега съ 15 дни отпускъ. Следователно, ще трѣбва почтаемто Народно събрание да гласува, дали да му се разреши тоя отпускъ, понеже е надвишилъ размѣра, до който азъ мога да му разреша отпускъ. Моля опия отъ васъ, които сж съгласни да се даде на г. Стефанъ Чолаковъ исканиятъ 10-дневенъ отпускъ, понеже е свидетелъ по едно дѣло за метежъ, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събраниего присма.

Постъпили сж въ бюрото на Народното събрание:

Отъ Министерството на землѣдѣлието и държавнитъ имоти — предложение за одобрение XV-то постановление на Министерския съветъ отъ 30 мартъ 1923 г., протоколъ № 34, съ което се отпущатъ безплатно отъ държавнитъ гори 3.000 куб. м. дървенъ строителенъ материалъ за нуждитъ на Дружеството за борба съ детската престъпностъ и покровителство на затворниците;

Отъ същото министерство — предложение за одобрение XXIII-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 3 май 1923 г., протоколъ № 43, съ което се разрешава на Дружеството на българскитъ лесовъди да отѣче безплатно отъ държавнитъ гори 3.000 куб. м. строителенъ материалъ за постройка на горски домъ;

Законодателно предложение отъ народнитъ представители Тончо Думановъ, Александъръ Сталийски и други за отмѣнение закона за признаване Рилския, Бачковския, Преображенския, Троянския и Клисурския манастири съ всичкитъ имъ притежания за отдѣлни общини.

Пристъпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — продължение разискванията по първото четене на законопроекта за помъства новъ чл. 29 а въ закона за благоустройството на населенитъ мѣста.

Има думата народниятъ представителъ г. Христо Мирски.

Х. Мирски (д. ст.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Преди всичко, дължа да изкажа своята благодарностъ на г. министра на благоустройството, който ни запознава съ това намѣнение въ закона за благоустройството, което намирамъ напълно справедливо. Тая благодарностъ изказвамъ отъ името на мотитъ избиратели, които сж дали една петиция до Народното събрание, която е дала поводъ на г. министра да внесе настоящето измѣнение въ закона за благоустройството.

Намирайки, че тази петиция на варненци е напълно справедлива и се налага да бъде уважена, азъ, безспорно, ще трѣбва тукъ въ Камарата да се явя и да стана защитникъ на всичко опова, което тѣ некакъ да бъде прокарано съ законъ, за да се тури край на една несправедливостъ по този въпросъ — тамъ, където има още непорядъци въпроси по регулацията, да бъдатъ уредени по единъ справедливъ начинъ.

Въ тази петиция варненци некакъ отъ Народното събрание да се гласува законъ, първо, за намѣнение на чл. 27 отъ закона за благоустройството; второ, за измѣнение на чл. 33 отъ сѣщия законъ, и трето, да се създаде единъ законъ, който да задължава общинитъ да даватъ мѣста на опѣзи обездомани граждани, на които имотитъ се отнематъ, за да може да се благоустрои едно населено мѣсто.

Нуждата да стане намѣнение на чл. 27 всѣки единъ отъ васъ съзнава каква е. По-рано, по заведената практика на Върховния касационенъ съдъ, при оценката на имотитъ, които се разпредѣлятъ поради дворницна регулация между съседитъ, се туряше оная цена, която е ималъ имотътъ въ момента, когато се е утвърдила дворницната регулация. За Варна, както и за други мѣста, тѣзи дворнични регулации сж утвърдени много отдавна; часоно за Варна още презъ 1911 г. Ако се оставеше туй положение, да останатъ тѣи оценки, направени презъ 1911 г., да важатъ днесъ за оная имотъ, които сж отчуждени, това ще бъде една голѣма неправда, затуй, защото при този обезцененъ левъ цената, която би се дала за сградитъ и мѣстата, съвсемъ нѣма да съответствува на действителната цена на имотитъ, и по този начинъ мнозина граждани биха били ошестени. И действително, въ тази петиция се излагатъ реди факти, отъ които всѣки единъ ще се убеди въ голѣмата неправда, която съществува и ще продължава да съществува, ако не се направя пужното измѣнение на закона.

Презъ 1921 г. се е отчуждилъ имотътъ на нѣкоя си Неша Каракалганова за 4.000 л. Не следъ дълго време новиятъ притежателъ на този имотъ го продава за 120.000 л. Значи, ако се сметне половината имотъ за 60 хиляди лева за смѣтка на този, отъ който е взетъ имотъ, новиятъ приобретателъ на имота придобива една печалба отъ 56 хиляди лева. Въ петицията на варненци се излагатъ и случая, въ които при отнемането по регулационенъ редъ на имотъ, за които сж платени нищожни суми, следъ една година само, когато новиятъ приобретателъ влиза въ владение на имота, дава го подъ наемъ и отъ всѣка стая отъ този имотъ взема по 400—500 л.

Безспорно, това е една неправда, която предизвиква новото изменение на чл. чл. 27 и 40 от закона през миналото дружбашко време, като Панко Бакаловъ внесе единъ законопроектъ, който стана законъ, но поради това, че Върховниятъ касационенъ съдъ съ своето решение № 4 отъ 27 юний 1923 г. се е произнесълъ, че законътъ не може да се отнася за минали случаи, належащо е да се създаде единъ новъ законъ, споредъ менъ, който да има тълкувателно значение, за да може да се отнася за всички опъзи регулации, които не сж ликвидирани. Самата дума „ликвидирани“ Касаационниятъ съдъ изтъква, че не трѣбва да се отнася до ония регулации, които се намиратъ въ съдъ, а само до ония регулации, за които не се е произнесла административната комисия. Но има много висящи дѣла, които се намиратъ въ сѣдилищата и за които не се е окончателно разрешило каква трѣбва да бъде оценката. Съ предложението, което днесъ г. министърътъ на благоустройството внесе, той иска и тѣзи дѣла, на които оценитѣ сж се извършили до 16 януарий 1922 г. и за които нѣма решение, че сж отмѣняеми, да се изплащатъ по действителната стойностъ. Азъ мисля, че въ комисията ще трѣбва да се обсъди, трѣбва ли да остане предложението редакция или трѣбва да се видоизмѣни, защото думата „неотмѣняеми“ трѣбва да се тълкува въ смисълъ, че само ония решения, които се намиратъ въ окръжнитѣ сѣдилища, сж решения, по които подлежи да се дава оценка по днешната действителна стойностъ. Защото всички ония дѣла, които сж прекратили вече окръжния съдъ и сж отишли въ Касаационния съдъ, ще бъдатъ отмѣняеми само тогава, когато има поводъ за касация. Ако мисълта на г. министра на благоустройството е, че това изменение трѣбва да засегне всички дѣла, по които до 16 ноември 1922 г. не сж били извършени оценитѣ, ще трѣбва да се каже какво ще стане съ ония дѣла, които се намиратъ въ касацията. Защото азъ намирамъ, че ще бъде една несправедливостъ за опъзи оценки, които сж извършени до 16 ноември 1922 г., да се направи едно разграничение въ смисълъ: тѣзи дѣла, които по една случайностъ може би сж отишли въ касацията, да не се ползватъ отъ облагитѣ на този законъ, поради туй, че нѣма поводъ за касация, за да се върнатъ отново на разглеждане, а опъзи, които сж закѣснѣли, и по една или друга причина не сж отишли въ касацията, да се ползватъ отъ облагитѣ на този законъ. Още повече като се има предъ видъ, че поради туй, че се носѣше слухъ за изменението на този законъ, намѣриха се мнозина недобросъвестни хора, които умислено отлагаха дѣлата си; тѣхнитѣ дѣла, споредъ законопроекта, ще бъдатъ облагодетелствувани предъ ония дѣла, които по реда си сж отишли въ Касаационния съдъ. Така щото, мисля, че думата „неотмѣняеми“ трѣбва да се видоизмѣни въ смисълъ, щото да се разбере ясно какво ще стане съ дѣлата въ Касаационния съдъ — дали ще се отнася и за тѣхъ, или ще се отнася само за ония дѣла, които сж въ окръжнитѣ сѣдилища. Азъ мисля, че таква разграничение не трѣбва да се прави.

Вториятъ въпросъ, който ще трѣбва да се обсъди въ комисията, е: кой моментъ трѣбва да се вземе като моментъ на цената, по която трѣбва да се плащатъ тия имоти. При обсъждането на този въпросъ ще трѣбва тия, които сж въ комисията, споредъ мене, да обсъдятъ кои дѣла сж висящи и защо дѣлата по регулация сж висящи въ инстанцията по същество. Има дѣла, за които има оценка отъ административната комисия отъ 1912 или 1913 г., която оценка е обжалвана и дѣлото по една или друга причина е въ застой, висяще. Има други дѣла, за които има оценка отъ административната комисия, има оценка и отъ съдебната комисия и т. н. Ако се вземе за база, както бѣше въ закона на г. Панко Бакаловъ, цената, когато се е произнесла административната комисия, тогава ще изтѣе пакъ едно различие между единъ и същи граждани, по отношение на които трѣбва да се прилага настоящиятъ законъ. Защото, ако има висящи дѣла въ сѣдилищата, казахъ, че ги раздѣлвамъ на две категории: висящи дѣла, по които административната комисия се е произнесла въ 1913 или 1914 г., и висящи дѣла, по които административната комисия се е произнесла, да кажемъ, въ 1921 или 1922 г., и въ такъвъ случай, ако се вземе за база моментътъ, когато е станала административната оценка, всички граждани нѣма да бъдатъ подведени подъ единъ знаменателъ, защото за единъ гражданинъ ще се приеме да се плащатъ имотитѣ по оценка презъ 1914 г., а за другъ — презъ 1921 г. Сжщо така комисията трѣбва да обсъди, дали трѣбва да се възприеме и оценката, направена въ момента, когато се е произнесло решението по дѣлото. Вобщо по този въпросъ комисията ще трѣбва

да прецени всичитѣ данни и факти — фактическото положение на висящитѣ дѣла и да даде на този членъ една такава редакция, която да даде едно истинско справедливо разрешение на въпроса.

Вториятъ въпросъ, който се повдига въ тази петиция и който съ настоящето предложение не е засегнатъ — а би трѣбвало да бъде засегнатъ, споредъ мене — е, какъ ще се уреди въпросътъ съ ония граждани, имотитѣ на които се взематъ не за урегулиране на дворища, а за урегулиране на улици. Въ Варна въ сѣдилищата има още такива неуредени, висящи дѣла за регулация. По тѣзи дѣла, макаръ че чл. 33 отъ закона за благоустройството на населенитѣ мѣста въ царството предвижда, че оценитѣ въ всички петъ години могатъ да се измѣняватъ, такива оценки не сж правени. Но като се поровите въ цалото законодателство, ще видите, че думата „могатъ“ не значи, че общинитѣ сж длъжни — както се е произнесълъ и Административниятъ съдъ. Виждате прочее онази голѣма неправда, която ще се извърши по отношение на ония граждани, на които се взематъ къщитѣ за улична регулация.

Не може единъ законъ да урежда, когато е въпросъ за справедливостъ, само отношението между частнитѣ лица, но трѣбва да урежда и отношението между общинитѣ и отдѣлитѣ граждани. Изхождайки отъ това, че се лишаватъ отъ парцели, поради туй, че тѣхнитѣ имоти не разкъсватъ и се отдаватъ на други съседни, варненци въ своята петиция много основателно искатъ да се тури таква достоявление въ закона, щото всички, които сж обездомени по този редъ за благоустройството на населенитѣ части, да бъдатъ преди всичко тѣ снабдени съ мѣста, защото само тогава може да има едно справедливо разрешение на въпроса. И действително, когато варненската община водѣше борба предъ Дирекцията на трудовата поземелна собственостъ, за да отнеме ония мѣста, които се намиратъ въ чертитѣ на гр. Варна, правѣше това, за да може да изпъли онова решение на общинския съветъ въ гр. Варна, споредъ което на първо време, преди всичко, трѣбва да се дадатъ мѣста на она маса граждани, на които сж взети имотитѣ.

Като изтъквамъ тия три пункта отъ тази петиция, азъ мисля, че г. министърътъ на благоустройството ще ми занимае и съ другитѣ два пункта въ тази петиция. А по предлаганото изменение, въ комисията трѣбва да се направи всичко нужно, за да може да се даде едно истинско и справедливо разрешение на въпроса.

Председателътъ: Има думата народниятъ представителъ г. Цвѣтанъ Пупешковъ.

Ц. Пупешковъ (д. ст.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Ще ми позволите да направя по законопроекта нѣколко бележки отъ чисто юридически характеръ, колкото и по сѣщната си законитѣ за благоустройството да засѣга малко по-други интереси и области отъ живота. Целта на внесенния законопроектъ е да примери правното чувство, чувството на справедливостъ съ това, което законътъ предписва, и съ това, което отъ приложението на досегашнитѣ предписания на закона е могло да изтѣе като резултатъ въ съдебната практика — единъ резултатъ, който не задоволява исканията на правосъзнаването на българското гражданство. И въ това отношение, както въ петицията на варненскитѣ граждани, така и въ петицията на други мѣста, където тъкмо сега има да се разглеждатъ подобни въпроси, може би ще се застъпятъ известни медици, доколко на дадено мѣсто пригажда или не пригажда известна уредба на закона въ тази форма, въ която той ега е въ сила, и доколко пъкъ нѣщо ново трѣбва да се внесе въ този законопроектъ. Преди всичко, промѣната се дължи на промѣнитѣ условия на живота, на промѣнената мѣрка на депозититѣ. Понеже монетната единица изгуби своята стойностъ, бройката ѝ повече или по-малко единици отъ тѣзи монети съставлява и разликата, която създава една недоплатена справедлива цена за сиви, комуто се отнема мѣсто въ публиченъ интересъ по силата на едно принудително отчуждаване. Въпросътъ се свежда, следователно, къмъ намиране начинитѣ, по който, за даденитѣ, промѣнени вече условия, да се достигне до една справедлива заплата на това, което се отнема. Промѣненитѣ условия следъ войнитѣ нанесоха вече оплакването, че това, което досега се е смѣтало за справедливо, вече не задоволява, то е несправедливо. Така се създаде мисълта у бившето правителство презъ 1922 г. за изменение на чл. 27 отъ закона за благоустройството.

За да се осветли въпросът, ще трябва да се хвърли единъ билгълъ погледъ върху практиката на сждищата, дето е билъ разглежданъ този въпросъ отъ самото начало на прилагането на закона за благоустройството, създаденъ въ 1897 г., и прѣтърпявалъ другъ видъ измѣнения въ 1905 и 1911 г. Въ всѣхъ случаи, въ нашего законодателство този законъ остава все пакъ единъ отъ най-скопоснитѣ и по редакция, и по вътрешно съдържание, и по начинна, по който целитъ въ него сж поставени и разрешени.

Касационната практика, кждето на последно мѣсто сж е сложило схващането върху начина, по който може да се постигне една справедлива отплата за това, което се отнема по принудителенъ начинъ въ интереса на благоустройството, до 1909 г. върви въ една посока доста колеблива. Първо моментътъ на въвеждането въ владѣние — това, което прави впечатление на първъ погледъ и на всѣки обикновенъ умъ — се е смѣтало като единъ моментъ най-меродавенъ, най-близкъ къмъ справедливата отплата, заради туй, защото тъкмо въ този моментъ, като се отнема нѣщо, дава сж едновременно и неговата стойност. Но въ процедурата по изчисляване на стойността, въ процедурата, която предшествува тази оценка и която се свежда къмъ създаване на смяна фактъ на отчуждаването, има други предшествуващи моменти, които отъ юридическа страна сж взели превесъ и които наистина иматъ повече значение, отколкото този привиденъ външенъ фактъ на отнемане владения, на измѣстване владения отъ едно лице въ друго. Трѣбва да се признае, че сждбата практика е дошла до сжщията на въпроса за правото на собственостъ и неговото принудително отнемане въ полза на единъ публиченъ интересъ, като е признала, че въ момента на утвърждение регулационния планъ по силата на единъ едностраненъ публиченъ актъ става прехвърляне на собствеността, което трѣбва да понесе и съ което трѣбва да се примири всѣки гражданинъ. Този моментъ остава меродавенъ за измѣрването на ония равностойности, които трѣбва да се дадатъ въ отплата на ози, на когото се отнема имотътъ въ публиченъ интересъ. Въ това отношение практиката на сждищата не може да се упреме въ нѣкакъвъ сухъ и отдалеченъ отъ живота формализъмъ; напротивъ, трѣбва да се отдаде заслуженото, че и българската юриспруденция е могла да достигне до единъ принципналия изяснение на въпроситѣ, въ които е вложила доста голѣма левота и тъкмо право схващане. До едно време всичко вървѣше добре, никой не протестираше, макаръ че тукъ-тамъ колебанията въ разликитѣ на ценитѣ, може би доста малки за ония моменти, да се чувствуваха като нѣщо, което бѣше неприятно нѣкому. Самиятъ фактъ на принудително отчуждаване, естествено, не може да не се свърже съ една неприятностъ за ози, комуто се отнема нѣщо. Повикътъ срещу несправедливостта, която се върши по силата на закона за благоустройството, се издига едвамъ следъ войнитѣ и трѣбва да се признае, че окръжнитѣ сждища, които сж по-близко до живота, подхващаха първи този въпросъ и го занесоха предъ Касационния сждъ въ подруга форма. Касацията, обаче, си остава върна на своето становище докрай, докато не се пристъпи по законодателенъ редъ къмъ измѣнение на положението. Мислята бѣше да се намѣри справедливо разрешение на въпроса, но не може да се откаже, че това разрешение не се намѣри въ измѣнението на закона отъ 1922 г., защото и по форма, и по сжщина това законоположение не издържа като единъ законодателенъ актъ, който можеше да постигне поставенитѣ цели. Въ решението на общото събрание на Върховния касационенъ сждъ отъ 1923 г. сж констатирани всичкитѣ негови недостатѣци и вече явно се изтъква не-постигнатата целъ на закона. За поправка на преследваната отъ законодателството справедливостъ по ценнитѣ ндва сегашното законоположение. За да сж съгласимъ да бжде приетъ законопроектъ въ тази форма, въ която е представенъ, смѣтамъ, че на първо мѣсто ще трѣбва да се обърне внимание, щото съ това измѣнение да се разреши окончателно въпроса и да не става по-нататкъ нужда отъ повторно или трето разглеждане или тълкувателно решение. Отъ друга страна, трѣбва да се държи смѣтка доколко множество случаи ще бждатъ засегнати, да се има предъ видъ положението на висящитѣ дѣла и доколко бива съ единъ законодателенъ актъ да се постигне на това, което е вече добило едно окончателно разрешение отъ сждищата; дами съ това преследване на справедливостъ ние нѣма да засегнемъ авторитета на вѣзали въ закона силна сждбни решения и вѣрата на българския гражданинъ въ силата на тия сждбни решения. Трѣбва да държимъ смѣтка да се допусне поправянето

само на това, което е поправимо, безъ да се нахвърли друго едно благо, другъ единъ принципъ: вѣрата въ авторитета на сждбнитѣ решения. Затова азъ смѣтамъ, че поправката би могла да засегне само ония спорове отъ тази област, които сж още висящи и не сж станали още неотмѣнни, както е казано и въ законопроекта много правивно, защото, ако бѣше казано „окончателно“, щѣше да се разбира, че това сж само решенията на окръжнитѣ сждища, а неостаналитѣ неотмѣнни — това значи още немгълзи напълно въ законна сила, спречъ висящитѣ дѣла въ окръжнитѣ сждища или въ Касационния сждъ — ще трѣбва да бждатъ разглеждани и решени съобразно съ паредбитѣ на закона, които ние ще създадемъ сега. Въ това отношение най-много би могло да се допусне една по-голѣма либералностъ на законодателя само въ тази смисълъ, щото да се предвидне служебно повръщането на тия дѣла, които още не сж решени въ Върховния касационенъ сждъ, въ инсталцията по сжщество; за да бждатъ разглеждани отново. Но азъ се боя дами такава една отсѣпка на справедливостта нѣма да бжде свързана съ нѣщо, което, както казахъ, би разклатило вѣрата въ авторитета на едно вече извѣдено отъ окръжния сждъ сждбно решение, което се е съобразило съ материалния законъ, валиденъ въ момента, когато това решение е било издадено. Въ никой случай, обаче, не би трѣбвало да се допусне разширяването на закона, на неговата сила къмъ единъ моментъ по-раншенъ и засѣгането отъ този законопроектъ на случаи, които може най-после да съставляватъ и нѣкаква неправда, но случаи, които сж окончателно решени. Въ това отношение азъ смѣтамъ, че е решающъ единъ аргументъ, който ще почерпимъ отъ правната сжщина на въпроса. По мое мнение този въпросъ правилно е изясненъ като отнемане на собственостъ не по силата на една доброволна двустранна сдѣлка, на една продажба, а като единъ принудителенъ публично-правенъ едностраненъ актъ, който се налага да бжде изтърпѣнъ отъ всѣки гражданинъ съ всичкитѣ му последици по силата на единъ публиченъ интересъ. Въ това отношение щомъ като силата на този публично-правенъ актъ е вече проявена, трѣбва да се теглятъ и понасятъ по-нататкъ всички негови последици. Тукъ вече гражданинътъ, комуто принудително сж отнема единъ имотъ, остава да притежава само едно парично искане, и спороветѣ върху този въпросъ, относящия въ тази областъ ще бждатъ разрешавани по силата на сжщитѣ правни норми, както всички други обикновени парични правоотношения на гражданитѣ. Ако лицата, които сж дали нѣкога, или заемъ напоследокъ, днесъ получаватъ книжки левове, и това е една неправда, която всички виждаме и всички се пририяваме съ нея — оня, който губи, ще гледа отъ друго мѣсто да спечели — по сжщия начинъ и това парично искане на гражданина, комуто сж отнема имотъ въ публиченъ интересъ, ще трѣбва да сж примири съ ония уреди, ония намаления или увеличения, които могатъ да се отразятъ като щета на едната или другата страна, която щета търни всѣки единъ кредиторъ по парично задължение.

Но, г. г. народни представители, въ случая намирането на единъ пътъ, по който въпросътъ да бжде разрешенъ сж огледъ на справедливостта, по съ последователността и на законодателството, и на правото, се налага и отъ друго едно съображение. Ако дотукъ ценитѣ растѣха и оплакването бѣше отъ страна на тия, на които се отнема имота, отгукъ нататкъ нѣкъ трѣбва да се надѣваме — въ това отношение има вече призащи налице — че тия ценни ще захванатъ да снадатъ и въ такъвъ случай ще захванатъ оплаквания отъ другата страна. Отчуждаваниятъ имотъ се придава принудително, гражданитѣ е дълженъ да го вземе и да го плати по цената, която сждището или административната комисия му определя, защото тукъ се действува въ публиченъ интересъ; приобретателтъ ще вземе да се оплаква, че трѣбва да се разори, за да откупи единъ мгълъ, който му се придава за закрѣпяване на неговия парцелъ. И въ това отношение налага се временното и локалното да бжде заключено отъ нашитѣ съображения — то ще трѣбва все таки да бжде зачетено при окончателната редакция на този законопроектъ, върху която ще трѣбва да се обърне повече внимание, но преди всичко ще трѣбва да се държи смѣтка за правния характеръ на този законопроектъ, който не е толкова благоустройственъ, отколкото сж компетенцията на Миянистерството на правосѣдието. Въ диренето на справедливостта, която би трѣбвало да намѣри проява и въ дадения случай като отплата на едно принудително отнемане на имотъ, ще трѣбва уредбата на отиоисканията да става

по единъ начинъ, който да не докара утре или други денъ до нови тълкувателни решения, който да не постави и самитъ съдилища, които ще има да прилагатъ закона, въ положението, както е станало съ миналия законопроектъ, да правятъ въ своитъ решения упрѣкъ на законодателя. Ако би могло да се намѣри такова сръдно разрешение на въпроса въ дадения случай — а къмъ него все ще може да се достигне — азъ смѣтамъ, че работата въ комисията би трѣбвало да отиде въ тая посока, да се приеме една сръдна цена между две дати, за да не горинито едната, нито другата страна, да може рискветъ и увредитъ и на едната страна, и на другата страна да бъдатъ покрити и отстранени. Смѣтамъ, че това ще бѣде единичното и най-справедливо разрешение на въпроса и поради това азъ бихъ настоялъ, щото този законопроектъ да бѣде внесенъ въ двѣтъ комисии — по Министерството на благоустройството и по Министерството на правосъдието — за да му се даде едно окончателно разрешение, или което да не пострадатъ нито правитѣлн принципн, нито правосъдието на гражданството и неговото желание да се прокара въ тази областъ една справедливостъ, нито пъкъ да се нивориратъ стопанскитъ условия и измѣненята, на които тия условия сѣ били подложени досега.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Александъръ Пирокковъ.

А. Пирокковъ (д. ст.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Не бихъ взелъ думата на измѣненieto на чл. 29-а, както е предложено въ законопроекта, който е предметъ на обсъждане, и съ което се цели да се внесе една справедливостъ, ако нѣмахъ намѣрение да понекамъ заедно съ това измѣнение да се направн и друго едно измѣнение на закона за благоустройството, а именно на чл. 72, което азъ считамъ, че е навременно и неотложно. Известно ви е, че съгласно чл. 72 отъ закона за благоустройството, посылката на всички улици става за смѣтка на общинитъ. Благодарение на туй постановление, общинитъ изразходваха много суми не по тѣхнитъ сили, и ако това можеше да стане преди войната, когато положението на общинитъ въ финансово отношение бѣше сравнително добро, днесъ, следъ войнитъ, то не е възможно, и нѣзъ виждате почти навредъ въ страната, че сѣ престанали да посылкатъ улици, дори ако щете и въ столицата. А, както знаете, една отъ целитъ, които преследва едно общинско управление, безспорно е и благоустройството на населени пунктъ. Ето защо, азъ смѣтамъ, че въ свързка съ това измѣнение трѣбва да се направн и едно допълнение на чл. 72 въ смисълъ, че общинскитъ управления могатъ да извършватъ посылането на улици за смѣтка на стопанитъ, които граничатъ съ тия улици. Но понеже по-голямата частъ отъ жителитъ на едно поселение не сѣ достатъчно силни икономически, за да могатъ да извършатъ единъ такова разходъ, то това допълнение или допълнение на закона да стане само по отношение на тия улици, въ които има застроени доходни имоти, или въ така нареченитъ чаршийски улици. А така също да могатъ да се посылатъ отъ общината и всички оубви улици, ако стопанитъ, които граничатъ съ тѣхъ, биха пожелали да сторятъ това на свои средства. Нѣма защо ние да поставяме въ спѣлки общината, да не може тя да извършва посылката за смѣтка на стопанитъ само затова, защото законътъ я ограничава. А желание у стопанитъ да извършатъ посылане на улици, безспорно, има въ много градове. Напр., въ гр. Пльвенеъ стопанитъ на главната улица желаятъ да я посылатъ на свои средства съ единъ навазъ, който ще гарантира доброто експлоатирание на жилищитъ, които тѣ сѣ построили, и съкже-временно да гарантира и хората, които държатъ дюкяни на тази улица, да могатъ да търгуватъ по-свободно. Прахове се вдигатъ тѣсно много, щото търговцитъ не могатъ да отворятъ вратитъ на дюкянитъ си, за да търгуватъ. Справедливостта да стане това за смѣтка на стопанитъ сѣ оправдава отъ много съображения. Преди всичко, г. г. народни представители, стойността, която има единъ имотъ, следователно и богатството, което притежава собственникътъ на имота, не се дължи само на неговия трудъ, само на неговия умъ, но се дължи до голяма степенъ и на случайността, дължи се до голяма степенъ на всичко онова, което е извършила общината за благоустройството на населени пунктъ. Известно е на всички ви, че притежателитъ на много ценни недвижими имоти, предимно градскитъ имоти въ чаршийскитъ квартали, държатъ тѣзи имоти по една случайностъ или по наследство. Тѣзи имоти дължатъ да платятъ оубви разходи, които е напра-

вила общината за благоустройството на тази частъ отъ града, където сѣ тѣ, вследствие на което тѣ сѣ получили своята ценностъ. Тази ценностъ на недвижимитъ имоти се получава съ течение на времето по единъ сигуренъ начинъ. Печалбата отъ недвижими имоти съ течение на времето е доказана отъ всички и неоспорвана отъ никого. Нѣщо повече, въ другитъ държави тая печалба, която добива недвижимитъ имотъ съ течение на времето, се облага съ единъ специаленъ данѣкъ. Това нѣщо дори и въ време на дружбашитъ се замисляше да се извърши, макаръ че по стопански причини, вследствие на войната, това щѣше да бѣде у насъ една несправедливостъ. Ако е така, ако действително недвижимитъ имоти се подобряватъ благодарение на благоустройствената дѣйностъ на общинитъ, естествено е, че върху тѣхъ тежи преди всичко задължението да погесатъ разходитъ, които се правятъ за благоустройството.

Второ едно основание, за да приемемъ едно такова измѣнение на закона е, че днесъ общинитъ, благодарение на общата стопанска криза, благодарение на голѣмата загриженостъ на държавата за себе си преди всичко, се нахвърлятъ стопански много зле: почти всички общини, и селски, и градски, употребяватъ приходитъ на своитъ бюджети изключително за поддрѣжка на персонала; станали сѣ консомативни, така да се каже, тѣхнитъ бюджети; тѣ не сѣ въ положение да отбѣлятъ каквато и да било сума за благоустройство и за много други задачи, които имъ сѣ възложени. При това положение ние виждаме всѣки градъ, дори и столицата, да тѣне въ калъ, да не може да се взематъ никакви мѣрки за благоустройството, да не може да се направн всичко онова, което е необходимо, за да може да бѣде запазено здравето на гражданитъ, тѣй като една отъ задачитъ на общинското управление е да се грижи и за здравето на гражданитъ. При такова едно положение не е възможно абсолютно никаква хигиена, не е възможно да се взематъ абсолютно никакви мѣрки близо отъ дѣкаритъ, близо отъ санитарната дирекция или отъ когото и да било друго за подобрене и закрѣпяне здравето на гражданитъ въ едно поселение. Щомъ като това е фактъ, щомъ като виждаме отъ друга страна желание у самитъ граждани да направятъ добро за себе си, нѣма защо да не развържемъ рѣцетъ на общинитъ, да нѣ дадемъ възможностъ на гражданитъ да уредятъ и благоустроятъ своитъ поселения по единъ такъвъ начинъ, който е необходимъ за дневното време.

Г. г. народни представители! Вие знаете, че и трудовата повинностъ се много използва за благоустройството на поселенията въ царството. Но, поради липса на средства на общината, всичкиятъ този трудъ, може да се каже, отива напразно. Поправятъ се улици, строятъ се шай-безсистемно и имѣто да отърватъ града или селото отъ калъ, тѣ турятъ само дѣло по калъта и нищо повече. Посланата по единъ или другъ начинъ улица, оставена безъ бордюри, оставена безъ тротуари, невързана съ другитъ улици, погъва въ калъ само следъ пѣколко месеца отъ пейната поправка. Тоя трудъ, който може да се използва по силата на единъ съществуващъ законъ, ако се даде възможностъ на гражданитъ да го подпомогнатъ съ средства, безспорно, той ще бѣде много полезенъ. Но, казвамъ, гражданитъ и селянитъ подкрѣпиха този безсистеменъ трудъ и на много мѣста тѣ работиха много повече, стколкото имъ бѣше определено отъ закона. Това именно показва желанието на селянитъ да подпомогнатъ съ всички усилия, когато сѣ касае непосредствено за подобрене положението на имотитъ имъ, за подобрене положението сколо тѣхъ, за да може да излѣзатъ отъ този прахъ, отъ тази калъ, които сѣ причината на толкова зарази, разнасяни въ населенитъ мѣста.

Имайки предъ видъ всичко това, азъ ще моля г. г. народнитъ представители, ще моля и г. министра на благоустройството да се съгласятъ, къмъ чл. 72 да се приеме нова алинея съ следующото съдържание: (Чето) „Посылане или смѣтиване на посылката на улици въ чаршийски квартали общинското управление извършва за смѣтка на стопанитъ, съобразно съ силата на дворищата имъ къмъ улицата, а изразходванитъ суми събира по реда за притудителното събиране на държавнитъ данѣци. По силни начинъ може да стане посылането и на други улици, щомъ като понекатъ това стопанитъ на дворищата граничащи поне съ две трети отъ платето на улицата“.

Този принципъ, г. г. народни представители, е въ-внечъ и по-рано въ сѣция законъ въ чл. чл. 36 и 37, само че тѣзи членове за конкретния случай не могатъ да се приложатъ, защото тамъ се изразватъ случаи, когато се регулиратъ или превръщатъ въ двори мѣста повн квар-

тали, или когато хората, които живеят в един определен квартал, биха пожеляли да се открие една нова улица, с което се постига подобренето на имота. Ако действително това начало е възприето и ако там, в чл. 37, се допуска, што „стопанитѣ на редовно подобрени дворнища да участвуватъ въ разхода за оправянето на съответнитѣ улици и площади въ размѣръ отреденъ съгласно чл. 30 алинея д отъ този законъ, а стопанитѣ на извънредно подобрени дворнища да отговарятъ на общината безвъзмездно мѣстото за подъ улицата и поематъ разходитѣ за посылане и канализиране, за водоснабдяване и осветляване на последната“, ако, казвамъ, туй начало е възприето за туй, което отъ приемането на закона нагатакъ може да става, нитамъ азъ: съ какво право ние можемъ да откажемъ на общинитѣ или на жителитѣ, които желаятъ това, тѣ да извършватъ сѣщото въ своето поселение само заради туй, че улицата е била прокарана може би една година преди влизането въ сила на този законъ?

Г. г. народни представители! Може би въ свързка съ това да се повдигне и въпросътъ: може ли, следъ като е внесено едно законодателно предложение за изменение на единъ членъ отъ определенъ законъ, същевременно да става измѣняването и на други членове отъ сѣщия законъ? Азъ се обрнахъ, г. г. народни представители, къмъ хора, които иматъ по-голямъ парламентарна практика, и тѣ ми заявиха, че щомъ този въпросъ се повдигне при първото четене на законопроекта, следователно, щомъ той може да mine и презъ комисията, и да mine тѣй, както разглежданиятъ законопроектъ, на три четения, може, това въ парламентарната практика е допуснато. Следователно, и това не може да бѣде прѣчка за прокарането на това тѣй навременно законодателно предложение, което да стане законъ, щомъ ние сме убедени, че действително това е една навременностъ, че действително това е една нужда и на общинитѣ въ градове и села, и на хората, които живеятъ въ тия общини.

Моля г. министра да се съгласи да стане тая промѣна, а по отношение на редакцията, по отношение въобще оформяването на цѣлата тази работа, всичко това може да стане въ комисията, за да се даде най-подходяща редакция на члена.

Дълженъ съмъ, г. г. народни представители, да обърна вниманието ви върху единъ фактъ, а именно, че чрезъ това измѣнение ще дадемъ възможностъ на общинитѣ да улеснятъ гражданитѣ и селянитѣ да се благоустроятъ, като прибегнатъ дори и къмъ заеми — тѣ ще могатъ да сключатъ заеми за смѣтка на тѣзи собственици — и ще имъ дадемъ възможностъ въ 10—15 години да изплатятъ разходитѣ за тѣзи подобрения. Защото, ако залочне веднага събрането на сумитѣ, които сѣ наразходвани, при липсата на оборотни средства на самитѣ общини, едва-ли пакъ това поставяне ще може да стане една действителностъ, ще може да бѣде приложено, знаейки лошитѣ средства, лошото финансово положение на общинитѣ.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Никола Мушановъ.

Н. Мушановъ (д. ст.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ взехъ думата, защото смѣтамъ, че това законопроектъ, колкото и да е малко, ще има много голѣми последици и може да направи пертурбации въ нашия животъ, какъвто ние не можемъ отсега да предположимъ. Фактически въпросътъ се състои съ две думи, въ следното. Стариятъ законъ за благоустройството, който предлагаше отчуждаване на имоти за регулационни цели, предлагаше, че когато административната комисия отчуждава насилствено имоти, които трѣбва да се отчуждатъ поради регулацията, се прави известна оценка и се изплаща стойността, било отъ общинитѣ, ако отчуждението е за общинска полза, било отъ съседа, на когото се предава мѣстото. И поже отъ 1902 г. до 1918 г. или до 1917 г. нѣмаше тази, тѣй да кажа, парична, валутна пертурбация въ страната — защото стойността на паритѣ и имотитѣ бѣше почти еднаква — не се повдигаха извънредно въпросъ при отчуждаването на имоти по регулационенъ редъ, оценката имъ ставаше по цената въ време на отчуждението и било обвината, която става новъ притежателъ, било сѣзи частенъ стопанинъ, който става новъ притежателъ, си плащаше паритѣ. Но следъ войнитѣ, вселенне новогниването на паритѣ, се вдигна много стойността на имотитѣ. Поради се такъвъ въпросъ: въ каква валута, въ каква стойностъ ще трѣбва да се изпла-

тятъ имотитѣ, оценитѣ на които сѣ направени въ миналото отъ административната комисия, когато днесъ, когато трѣбва да се изплащатъ тѣзи имоти, стойността имъ е 10—15—20 пѣти по-голямъ? И се мислѣше да се измѣни старото законоположение, като се направи така, што имотитѣ да бѣдатъ платени по стойността имъ не въ деня на отчуждаването, а въ деня, когато ще се изплащатъ сумитѣ, или когато ще се предаватъ имотитѣ. Въ дружбашко време се измѣни законътъ отъ 16 ноември 1922 г. Цѣлѣше се сѣщото: сега поне, когато ще се отчуждаватъ имоти, да се плащатъ по действителната стойностъ въ момента на отчуждаването. Касационниятъ съдъ се произнесе, че този законъ е добръ дотолкова, доколкото ще се приложи отъ 16 ноември 1922 г. насамъ, за въ бъдаще, но, каза, този законъ не може да има обратна сила, и затова всички имоти, отчуждени преди тая дата по регулация, трѣбва да се платятъ по старитѣ оценки. Сега обаче отъ Министерството на благоустройството се внесе едно ново законоположение, въ което се казва, че всички висши оценки по регулации ще се изплащатъ по сегашната имъ стойностъ, а тамъга има отъ 1906 г. Азъ, напр., имахъ единъ такъвъ случай въ София; той ме много заинтересува; казаха ми, че отъ 1906 г. има единъ висши процесъ, който днесъ е повършатъ отъ Касационниятъ съдъ за ново разглеждане: на едно семейство се придаватъ по регулационенъ планъ 500 кв. метра, оценени въ 1908 г. по 20 л. кв. метъръ, а сега по 600 л. — 30 пѣти повече. Притежателитѣ, за да плати този парцелъ, трѣбва да заплати днесъ 300 хиляди лева, т. е. по туй измѣнение, което сега гравимъ, той трѣбва да продаде собствената си къща, къмъ която се придава регулационното мѣсто, за да може да изплати последното.

Г. Чернооковъ (с. д.): По новия законъ?

Н. Мушановъ (д. ст.): Да, по новия законъ.

Г. Чернооковъ (с. д.): Той е конституционенъ, а стариятъ не!

Н. Мушановъ (д. ст.): Ще дойдемъ и на този въпросъ. — Но искамъ да разбера въ какво собственно се състои сѣщата на измѣненето. Разбирамъ, че Министерството на благоустройството е искало да повдигне единъ въпросъ, който действително е въпросъ на справедливостъ. То поставя въпроса така: когато единъ имотъ е билъ оцененъ преди 15 години и е струвалъ тогава по 10 л. кв. метъръ, а днесъ, когато ще се плаща, струва по 300 л. кв. метъръ, защо да се плати днесъ 30 пѣти по-малко и съ това да се оценятъ притежателитѣ на имота, отъ парцетѣ на който ще се вземе? Но, г-да, има и обратното — защо новиятъ притежателъ на имота да плати 30 пѣти по-скъпо? Туй въпросътъ за богатъ и сиромахъ не може да се постави: има и сиромахъ човѣкъ, на когото се отнема, има и сиромахъ човѣкъ, на когото се дава. Така че тукъ е отъ значение правниятъ принципъ, който трѣбва да се разреши. И азъ съмъ съгласенъ въ туй отношение съ г. Пунешковъ, който каза, че този въпросъ трѣбва да се разгледа повече отъ своето правно същество, отколкото отъ гледна точка на благоустройството.

Така сложенъ въпросътъ — азъ зная една французка поговорка: „Ако знаешъ въпроса, значи на половина да го разрешишъ“ — трѣбва да си кажа мнението сега, дали така измѣнено законоположението ще внесе по-голямъ справедливостъ, по-голямъ спокойствие, по-голямъ редъ въ уреждане правотншенията между хората.

Но нека, г. г. народни представители, да отстраня още едно предположение на г. Пиронковъ. Г. Пиронковъ застъпва тукъ едно гледане доста оригинално. Той казва, че общинитѣ, които имаха нужда да благоустроятъ градоветѣ, направиха много отчуждавания и че днесъ, ако ще трѣбва да плащатъ за уреждането на градоветѣ, ще платятъ скъпо, и разви туй една теория за социалната собственостъ, за обществената собственостъ, подъ която азъ напълно се поддихвамъ, а именно, че въ градоветѣ има известни части, като напр. въ София, които по снзата на туй, че сѣ въ центъра на града, иматъ наемна стойностъ много по-голямъ, отколкото крайнитѣ части на града, че имотитѣ въ „Ючъ-бунаръ“ струватъ по-малко, отколкото тия въ центъра, че имотитѣ въ центъра струватъ много повече, отколкото тия въ крайщата, и затова за имотитѣ въ центъра общината трѣбва да наложи по-голямъ данъци, прогресивно по-голямѣ, съобразно съ ползитѣ, които получаватъ прибегателитѣ на тия имоти — една теория за общинска данъчна политика, която азъ

приемамъ пълно. Но мене ми се чини, че този въпрос нѣма нищо общо съ въпроса, който дебатираме; напротивъ, мене ми се чини, че тѣкмо днесъ общинитѣ могатъ най-много да пострадатъ отъ това наше законоположение, защото известно е, какво презъ войнитѣ станаха най-малко отчуждавания и благоустройството на градоветѣ почти сирѣ — ако има висящи въпроси за оценка на имоти, които сѣ още предъ съдилищата, тѣ сѣ повечето имти отчуждени преди войнитѣ, когато струваха по-евтино, и общинитѣ, следователно, днесъ, когато ще изплащатъ отчужденията, ще ги изплащатъ на много по-висока цена.

А. Пиронковъ (д. ст.): Този въпросъ не се повдига стъ мене, а отъ г. Мирски.

Н. Мушановъ (д. ст.): Това не е важно. Важно е да се наясни въпросътъ. — Смятамъ, че ако днесъ се приеме туй законоположение, то значи, че общинитѣ трѣбва да платятъ за висящитѣ отчуждени имоти 20—30 пкти повече стойност, отколкото тѣ е били въ миналото.

Д-ръ В. Такевъ (д. ст.): Сега бюджетитѣ имъ сѣ 20—30 пкти по-големи.

Н. Мушановъ (д. ст.): Значи още повече ще трѣбва да събжа.

Д-ръ В. Такевъ (д. ст.): Нѣма да изгубятъ нищо общинитѣ.

Н. Мушановъ (д. ст.): Ще изгубятъ по шовитѣ одежки, защото, ако по старата оценка е 10 л. квадратниятъ метъръ, сега по новата оценка, тѣ ще трѣбва да го платятъ по 300 л. Тѣй стои сега въпросътъ.

Г. г. народни представители! Най-важниятъ въпросъ сега е, какво може да се направи? За мене има два главни принципа, на които азъ държа. Съ този законопроектъ ние искаме да дадемъ обратна сила на единъ материаленъ законъ, защото цената въ единъ договоръ за покупко-продажба е въпросъ отъ същността на договора — тамъ нѣма нищо процесуално. Особеността тукъ е, че нѣмаме двустраненъ контрактъ, както каза г. Пупешковъ, а имаме насилно. Тѣкмо този елементъ на насилно правя най-трагично положението на собственика, отъ когото искаме да плаща много. Защото ако бѣше свободенъ да се откаже отъ имота, тогазъ той ще си каже: искатъ ми 30 пкти по-голема стойност, отказвамъ се, не ща мѣстото. Но законътъ го задължава непременно да го вземе. Тѣй че, ако вие сега пробарате да се изплащатъ мѣстата по шовитѣ оценки, оми сиромашъ, на когато сѣ предали по регулационенъ планъ мѣсто, ще трѣбва да го вземе — не може да се откаже, защото вие го задължавате непременно да го купи.

Д-ръ В. Такевъ (д. ст.): Ще го продаде.

Н. Мушановъ (д. ст.): Моля Ви се, г. Такевъ. По-добре е да се взема думата, за да се разберемъ.

Председателъ: (Звъни) Моля, г-да, не прекъсвайте.

Н. Мушановъ (д. ст.): Този елементъ на принудителностъ е важенъ, много важенъ, защото е същността на тия отчуждавания. Имайки предъ видъ това, азъ смятамъ, че ние не сме въ състояние да поправимъ всички несправедливости и неправди, които се създадохъ отъ свѣтовното положение следъ войнитѣ. Не сме въ състояние, защото ако ли искате да поставите въпроситѣ принципално — а всички тия въпроси се свеждатъ къмъ парични искания — ако общите тези принципи, ако го разширите, ще трѣбва да приемемъ следното: по всички висящи процеси за парични суми предъ съдилищата, понеже стойността на паритѣ се е изменила много отъ оная преди войнитѣ, дължикътъ, който днесъ ще плаща старъ дългъ, трѣбва да плаща по днешната валута равноценността на паритѣ, каквато тѣ имаха преди войнитѣ. Въ същностъ ние правимъ туй само въ единъ частиченъ случай — при отчуждаването на имоти. Защо на оная, на когато сѣ отчуждали единъ парцелъ, който преди войнитѣ е струвалъ 15 л., сега да му платимъ 500 л., а оная, който е завелъ процесъ за 15 л., да получимъ днесъ пакъ 15 л.? Това сѣ все парични некове. Кой отъ васъ не може да разбере, че днесъ може да изплати най-евтино задълженията, които е ималъ преди войнитѣ? Винаги се облагоденствуватъ дължикътъ, а

кредиторътъ се поставя въ много по-тежко положение. Така е и тукъ. Тогава защо да измѣняваме положението и въ тия парични отношения? То е въпросъ на принципъ. Азъ не казвамъ, че тукъ не може да се намърятъ несправедливости, по ние съ този законъ не сме въ състояние да премахнемъ несправедливоститѣ и да възстановимъ нѣщо, което ще бѣде по-право. Заради туй, по мѣсто разбираме, не струва днесъ ние да приемаме онова, противъ което сме били винаги — съ законъ съ обратна сила да уредимъ материални отношения между гражданитѣ. Защото знаемъ отъ миналото, че тая процедура е опасна, че това нахърнение на този принципъ въ правото е опасно; затова и сега ми трѣбва да го правимъ. Когато Касацонниятъ съдъ се е произнесълъ, че не може да даде обратна сила на закона отъ 16 نومبرий 1922 г. — а този е мотивътъ, за да се внесе той законопроектъ — сега по законодателенъ редъ да искаме да дадемъ обратна сила на тоя законъ; мисля, че това не можемъ да направимъ. И г. Пупешковъ е правъ, когато казва — на 1 г. министърътъ на благоустройството, г. Стоенчевъ, бѣше министъръ на правосъдието, той с юрестъ не разбира — че въпроситѣ, които се повдигатъ тукъ за уреджане отношенията на притежателитѣ на имоти, сѣ въпроси отъ чисто правно-естество. Тѣкмо заради туй мене ми се чини, че ще бѣде несправедливо и пертурбациитѣ ще бѣда въ много лоши.

Разбирамъ и мислята на г. Пупешковъ, доколкото той иска събжа процеси, които сѣ вече окончателно свършепи, доколкото по тѣхъ съдилищата сѣ се произнесли по съществу, да се етдѣлятъ отъ тѣзи, които не сѣ отншли въ Касацонния съдъ. Всички тия работи сѣ палпативни, които нѣма да доведатъ до резултатъ. Но то ще бѣде печално и въ друго отношение — че ще разбържаме съвестта и повягата на хората за пѣщата въ този свѣтъ. Оная, който сѣ е свършилъ процеса презъ 1910 г., получилъ си с паритѣ, по 10 л., . . .

Нѣкой отъ социалдемократитѣ: Толкова е струвалъ.

Н. Мушановъ (д. ст.): Моля Ви се! — . . . но има процеси, които се плачатъ оттогава и до днесъ; имотитѣ е струвалъ толкова, колкото могатъ на първи стопанинъ; и сега само защото процесътъ се е третира въ съдилищата 15 години, вториятъ стопанинъ сега ще получи 15—20 пкти повече. Нима първиятъ е оползотворилъ паритѣ въ швейцарски пропорции, та иматъ същата стойностъ? Искамъ да кажа, г-да, че въпросътъ е тѣй поставенъ. Азъ разбирамъ, че всѣки отъ насъ чувствава, че тукъ има нѣщо несправедливо. Но когато ние сме въ бесилно да нареджаме съправедливостъ общо, принципално за всичкитѣ, които страдатъ следъ войнитѣ, които нагруднаха толкова борчове и претърпѣха толкова несправедливости и толкова жертви, ние не трѣбва нагово да внасяме смутъ и пертурбации въ обществото — отъ това нѣмаме нужда.

Азъ бихъ молилъ да не се нахърнява принципитѣ за неданане обратна сила на материалнитѣ закони и да се откажемъ отъ разрешението на въпроса по тоя начинъ, защото, по мѣсто разбираме, вмѣсто да изпншемъ вежди, ще извадимъ очи.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Каранджуловъ.

И. Каранджуловъ (д. ст.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Въпросътъ, който ви занимава и който сега ще трѣбва да се разреши, е дошълъ по еволюционенъ пктъ, още отъ 1909/1910 г., до тая си степенъ. Позволете ми да ви изложя юриспруденцията на Върховния касацоненъ съдъ по въпроса какъ да се оценяватъ имотитѣ, които се предаватъ по силата на закона за благоустройството отъ единъ съседъ на други, или пъкъ се отстъпватъ на община за площади или улици.

Върховниятъ касацоненъ съдъ е вземалъ предъ видъ, по разума на закона за задълженията и договоритѣ, именно чл. 218, който регулира продажбата, че отчуждението на недвижимъ имотъ — а азъ тукъ се касае за отчуждение на недвижимъ имотъ — се счита за свършено отъ момента, когато съгласието между страитѣ върху предмета и върху цената се е постигнало, и понеже по закона за благоустройството, прехвърлянето на собствеността става вървки съгласието на страитѣ, то Върховниятъ касацоненъ съдъ е считалъ, че този моментъ е утвърдението на регулационния планъ, тѣй като отъ момента на туй утвърждение на регулационния планъ прѣждебившиятъ собственникъ престава да се счита собственникъ, а се счита за собственникъ този, комуто се придава мѣстото.

Д. Кьорчевъ (п. л): Такава е практиката.

И. Каранджуловъ (д. ср): Така се е считало. Но г. Кьорчевъ има вероятно друга идея — азъ ще дойда на тази негова идея — именно че цената не е определена при утвърдението на регулационния планъ. Този е въпросътъ, съ който се занимава законътъ отъ 16 ноември 1922 г. и сегашниятъ законопроектъ.

Една постоянна юриспруденция, макаръ и да не отговаря на всички изисквания, е по-добра, отколкото една промълчана, защото съдиитъ се тръбва да знаят на какво се осаняват. Тогава не се е повдигали въпросътъ за цената, така както сега се повдига, защото е имало такава измѣнение на ценитъ на имотитъ. Ценитъ сж били приблизително еднакви и спорове не е имало по този въпросъ. Ако е имало въпреки увеличението съ 5, 10 или 15% то не е било отъ голѣмо значение. Обаче, както констатира тукъ г. Мушановъ отъ 1917, 1918, 1919 и 1920 г. ценитъ на имотитъ хвърляха на горе, повишиха се. Въ същностъ ценитъ на имотитъ не сж се повишили, а левътъ падна. И ако презъ 1917 г. едно мѣсто се е оценявало за 10 хиляди лева съ левъ който е струвалъ, да кажемъ, 70—80 златни стотинки, естествено е, че въ 1920/1924 г. тази цена ще бъде по-висока, понеже левътъ не е вече 70 или 80 златни стотинки, а е 30, 20 и 5 златни стотинки. Но това е миражътъ, това е само повидимому — общата сума да се възвръща много високо, както е сега при пензионата пара. Както констатира и г. Пупешковъ, съдиитъ, реди окръжнитъ съдилища поради тази несъразмѣрностъ на ценитъ почнаха да не се подчиняватъ на юриспруденцията на Касационния съдъ, а взеха демонстративно да издаватъ решения въ противоположна смисълъ. За да поправи това зло дойде законътъ отъ 16 ноември 1922 г. Той определя една друга дата — датата когато така наречената административна оценочна комисия се произнася за ценитъ. Тъй че споредъ закона отъ 16 ноември 1922 г. не е вече датата когато се утвърждава регулационния планъ, а е датата, когато административната комисия се произнася за цената — на нея дата се счита прехвърлянето станало. Сега, предложениятъ законопроектъ дава друга дата — датата, когато окръжниятъ съдъ определя цената на имота. Ето тѣзи сж тритъ дати. Тогава коя е по-справедливата цена? Струва ми се, справедлива ще бъде оная цена, която съответствува съ същността, съ действителната цена на имота. Разбира се по отношение на утвърдението на плана нѣма да говоря, защото тогава не се определя никаква цена. И правъ е — ако съмъ могълъ да разбера — г. Кьорчевъ, който е движението на прѣсчитъ като че ли искаше да каже, че при утвърдението на плана не се прехвърля собствеността; правъ е може би отъ тази гледна точка, че както казахъ, чл. 218 отъ закона за задълженията и договоритъ разбира съглашение на страни върху предмета и върху цената.

Законътъ отъ 16 ноември 1922 г. приема датата, когато административната комисия определя цената. Но намѣри се, че пакъ има измѣнение на ценитъ между тази дата и датата, когато окръжнитъ съдъ се произнася. Но тръбва да се приематъ, че целта на законодателя отъ 1922 г. по въѣба въроятностъ е била да се даде една ретроакция на този законъ, по това, понеже не е казано въ самия законъ, то и Върховниятъ касационенъ съдъ право разглежда, като не му е далъ обратна сила. Той е счелъ, че само отъ датата, когато е публикуванъ този законъ, оттогава ще може и да се прилага той. Впрочемъ, действителната цена на имота се счита за справедлива. Коя ще бъде тя? Опази ли, върху която се произнася административната комисия въ кметството, или же оная, която се определя отъ окръжния съдъ? Средството, съ което окръжниятъ съдъ прилага закона, е най-меродавно. Това средство определя действителната цена на имота. А това средство е експертизата. Административната комисия, разбира се, има свои сведения за ценитъ, които събира отъ градската или селската община; но средството, което употребява окръжниятъ съдъ чрезъ една експертиза, е най-правдоподобно, защото е най-подходящо на самата действителностъ. Ето защо; азъ считамъ, че ако е въпросъ да се дари коя е действителната цена, азъ мисля, че тя е оная, която окръжниятъ съдъ намира съ помощта на експертизата.

Г. Черноокъ (с. д): За кой моментъ?

И. Каранджуловъ (д. ср): За момента, когато ще се определя цената. Въражението, което се прави отъ тази

страна, предполагамъ, че има следуюция мотивъ — че по неговитъ молби споритъ въпроси, макаръ и да се разрешаватъ окончателно следъ въколко години, неговата молба определя датата на разрешението имъ, т. е. датата, когато е породенъ споритъ. Това е нашата теза, г. Черноокъ. И естествено, една некова молба отъ 1910 г., разрешена следъ цѣткане чакъ въ 1920 г., решението не се счита, че е отъ 1910 г. Важното, обаче, въ случая е, че нѣма некова молба. Сега, въ самия законъ за благоустройството е предвидена една санкция, т. е. предвидено е — и отъ духа на закона се разбира — че всѣка една отъ странитъ има право изведнажъ да иска да се оцени имотътъ. Щомъ се утвърди регулационния планъ, мѣстата сж вече отчуждени само по принципъ, и всѣка отъ двѣтъ страни тръбва да иска оценката на имота да стане.

Вѣлката страната, отъ която се извежда едно мѣсто, по е доволна, защото българинитъ е толковъ привързватъ къмъ своята земя, че дори и да бъде първо безполезно клоше въкъдо, не иска да му се отнеме, особено да му се отнеме по пасивенъ начинъ. А имотътъ на оная, комуто се придава мѣсто, особено когато му се придава за да стане неговото изпълнѣние, или да вземе прави линии, се подобрява. И щомъ се подобрява, въ неговъ интересъ е да иска по-скоро оценката на имота. Ако единиятъ и другиятъ сж оставили да се проточи работата толковъ време, кой имъ е кривъ, кой ще тръбва да отговаря? Другъ е въпросътъ, ако по една или друга погрѣшка на съдиитътата сж останали тѣзи дѣла висящи. Сега по принципъ като се счете, че най-справедлива оценка е оная, която се определя отъ окръжния съдъ чрезъ експертиза, по въпроса коя дата да се приеме, азъ мисля, че логически тръбва да се приеме оная дата, когато се е произнесла оная експертиза, когато окончателно се е определила цената.

Тукъ се повдигна единъ другъ въпросъ отъ оратора, който говори следъ г. Пупешковъ. Доколкото го разбрахъ, въпросътъ се отнася до чл. чл. 36 и 37 отъ закона за благоустройството. Той искаше една друга алинея да се прибави къмъ този членъ, въ смисълъ мѣстата, които се отчуждаватъ за улици и за площади, понеже последнитъ не се правятъ отъ общината, да може въѣки да ги направи за смѣтка на общината. Но, г. народния представителъ, този въпросъ, ясно е, не може да се смѣси съ настоящия законопроектъ. Чл. 29а е само по отношение споретъ между частни лица — спорове върху стойността на имоти, които се взематъ отъ одного и се даватъ на други — а по чл. чл. 36 и 37 материята е отъ свършено друго естество. Тамъ въпросътъ е, каква мѣстностъ да се вземе и да се даде на общината за улица, за площадъ, а нѣма въпросъ за спорове върху стойността на имота. Тъй че такава една алинея отъ такова естество тукъ не може да се смѣси съ този членъ, а тръбва да си остане тамъ, където ѝ е мѣстото — къмъ чл. чл. 36 и 37.

Но азъ бихъ помолитъ г. министра за друго нѣщо, а именно да се съгласи, што въ комисията по Министерството на благоустройството — а не ще бъде зле този законопроектъ да бъде разгледавъ отъ тази комисия съвместно съ комисията по Министерството на правосѣднето, понеже въпросътъ е отъ важно правно естество — казвамъ, да се съгласи, што въ тази комисия да се слѣятъ сегашниятъ членъ, който се предлага, нареченъ чл. 29а, съ стария чл. 27 въ закона отъ 16 ноември 1922 г. въ единъ членъ. Защо? Защото, ако съществуватъ двата члена, ще остане една нелогичностъ.

Министъръ Я. Стоенчевъ: Приемамъ го, защото по-прѣбно е да бъде 29а, а тръбва да бъде 27а.

И. Каранджуловъ (д. ср): Щомъ като г. министърътъ се съгласява, нѣма нужда да излагамъ мотивитъ за това. Чл. 27 въ закона отъ 1922 г. е така неграмотно-формулиранъ, че не може да се търпи като членъ. Затова ще тръбва да се слѣе този членъ съ оня, да има единъ членъ, за да има съответствие между членоветъ.

Отъ тази гледна точка, азъ мисля, че ако има нѣкои въпроси, които да сж спорни, тѣ ще се разяснятъ въ комисиитъ.

Председателътъ: Има думата народниятъ представителъ г. Славейко Василевъ.

С. Василевъ (д. ср): Азъ нѣма да говоря по законопроектъ, а ще искамъ едно малко изяснение по другъ единъ въпросъ, който ме засѣга лично като народенъ представителъ.

Председателът: Ще Ви дамъ думата, следъ като се свърши разискването на законопроекта.

Понеже нѣма записани оратори да говорятъ по законопроекта, обявявамъ прѣсията по него за приключени и давамъ думата на г. министра на благоустройството.

Министъръ Я. Стоенчевъ: Г. г. народни представители! Съ настоящия законопроектъ се цели да се намѣри една нова правна база, върху която да се опредѣли цената за плащането на ония имоти, които по принудителенъ начинъ сѫ отчуждени за дворишни регулации, а не за регулации за улици или по други регулации. Не се касае сѣщо за имоти отчуждени за обществена полза, нито пъкъ за имоти, които сѫ дадени на бездомници, или сѫ заграбени отъ тѣхъ. Азъ искамъ да подчертая последното, защото слушамъ, че въ София имало нѣкаква агитация между бездомниците, какво сѫ този законопроектъ се целило да се отнематъ или да се оценятъ високо имотитѣ на тѣзи, на които сѫ дадени или сѫ заграбени общински мѣста. Този законопроектъ не засѣга тѣзи мѣста; той засѣга само ония мѣста, които се урегулярватъ между частнитѣ стопани. Следователно — дължа още единъ пътъ да повтори моята мисълъ — законопроектътъ цели да създаде една нова правна база, която да послужи на сѣща, когато ще опредѣля цената на принудително отнетитѣ имоти, която цена, споредъ мого схващане, не е отъ общественъ интересъ, а отъ частенъ интересъ, защото засѣга само странитѣ, на които дворищата се урегулярватъ.

Заставайки на тази база, че тази цена не е отъ общественъ интересъ, азъ намѣрихъ, при създаването на този законопроектъ, че е разумно да се прокара цената, която имотитѣ е ималъ въ момента на отчуждаването, на придаването имота на лицето, което взема този имотъ по регулация. Трѣбва да дамъ едно малко обяснение.

Касацiонниятъ съдъ въ своята практика по прилагането на стария законъ за благоустройството е възприелъ като меродавна правна база — за да бѣде еднаква за всичкитѣ, за да нѣма споръ и да има справедливостъ — цената въ момента, когато е подписанъ дарениятъ указъ за утвърждаване плана на дворищнитѣ регулации. Ако тази цена би била цената, която се дава за имотитѣ, отчуждени заради общественъ интересъ, тогава въпроситѣ би били правилно разрешени и ние щяго не бихме имали право да отмѣняваме това решение на Върховния касацiоненъ съдъ. Но понеже въпроситѣ за ценитѣ не е отъ общественъ интересъ, а е отъ частенъ интересъ, защото засѣга частно-правни отношения между странитѣ, които сѫ засегнати, затова той трѣбва да се разреши по единъ справедливъ начинъ. И туку азъ правя следното разграничение. Ценитѣ на имотитѣ растятъ по две причини. Едната причина е естествения прирѣстъ въ цената на имота вследствие изминаването на години. Всички знаемъ, че имотитѣ поскъпватъ естествено, особено въ голѣмитѣ градове, дето благоустройството спомага това поскъпване. Другата причина за поскъпването на имотитѣ е падането на нашия левъ: съ падането на лева трѣбва да се дадатъ повече монети въ брой за единъ имотъ, но въ същностъ — както г. Караджуловъ правилно характеризира това — стойността на този имотъ сѣ туи не се покачва. Ние сега трѣбва да намѣримъ единъ среденъ модусъ, по който да разрешимъ въпроса какъ да се платятъ имотитѣ на тѣзи лица, на които спороветѣ за регулации и за отѣнка на регулиранитѣ мѣста сѫ още висящи. Въ това отношение трѣбва да разгледаме тритѣ възможни категории.

Въ първата категория сѫ всички спорове за оценки разрешени до 16 ноемврий 1922 г. Това сѫ оценки, влѣзли въ законна сила; за тѣхъ сѫ издадени съдебни решения, които ние не можемъ да измѣнимъ или отмѣнимъ, защото тогава именно ще навлѣземъ въ една община материя — ще трѣбва да отмѣняваме решенията, да правимъ ревизия и по такъвъ начинъ да внесемъ онази пертурбация, за която говори г. Мушановъ. Поради това не може да става и дума да засегнемъ сѣ този законопроектъ тѣзи оценки.

Втората категория оценки сѫ ония, които сѫ станали отъ 16 ноемврий 1922 г. до влизането въ сила на настоящия законъ, ако бѣде приетъ. Тѣ сѫ тѣзи сѣщо влѣзли въ законна сила оценки и затова и тѣ сѣщо не могатъ да бѣдатъ ревизирани, а трѣбва да си останатъ. Вѣрно е, че не може да се постигне онази голѣма и висока справедливостъ, която би следвало да се постигне, защото ако си позволимъ да отмѣняваме решенията, влѣзли въ законна сила, тогава ще настѣпи единъ хаосъ, отъ който не ще можемъ да излеземъ затуй, защото маса, такива имоти сѫ

преминавали презъ две, три, четири рѣце, ще се създадатъ маса излишни процеси, които ще ни докаратъ само неприятности, още по-голѣмо заплитане на въпроса и по-голѣмо негодувание.

Д. Ньорчевъ (н. л.): Тогава да се оттегли цѣлнитѣ законопроектъ.

Министъръ Я. Стоенчевъ: Азъ не правя въпросъ отъ него — ако искате можете да не го приемете; щомъ Парламентитѣ реши това, азъ ще го оттегля.

Третата категория оценки сѫ тѣзи, които сѫ още висящи. Има маса висящи дѣла въ съдилищата — въ окръжнитѣ съдилища и въ Касацiонния съдъ — по които още не сѫ решили по какви цени ще се плащатъ мѣстата.

Бившето управление, за да може да внесе една справедливостъ въ това отношение, внесе своя законопроектъ отъ м. ноемврий по-миналата година, съ който законопроектъ като правна база за опредѣляне цената на мѣстата се слага моментитѣ, когато тѣ нарочената оценителна административна комисия опредѣля тѣзи цени, по безъ да даде едно по-нататъшно пояснение въ закона дали тази цена е задължителна и за всички висящи спорове или засѣга само бъдещитѣ спорове. И много правилно Касацiонниятъ съдъ въ своето решение е намѣрилъ, че понеже законитѣ не е тѣлжувателенъ и не е ясенъ, не може да се засегнатъ и висящитѣ спорове, а ще се разрешаватъ само спороветѣ, които се зараждатъ следъ 16 ноемврий 1922 г. Съ това вмѣсто да се постигне целта, изложена въ мотивитѣ на законопроекта, дето е казано: (Чето) „Съ настоящия законопроектъ се цели да се тури край на това положение“ — на опроставането на маса хора — „като се предвижда за всички още неизликвидирани регулации оценитѣ да ставатъ по действителнитѣ цени въ момента на реализирането регулациитѣ“, вмѣсто това идва се да положението, че по новитѣ регулации лицата ще могатъ да се ползватъ отъ новитѣ цени, а по старитѣ регулации остава старото положение.

Законопроектитѣ, които ви внасямъ, е билъ приготвенъ въ Министерството на благоустройството още презъ миналия режимъ, за да бѣде внесенъ въ Камарата за изправка на тази несправедливостъ, която е станала. И азъ изпѣлихъ своя дѣлъ, като намѣрихъ, че е справедливо да се внесе този законопроектъ въ Парламента, за поцѣпане на онази несправедливостъ, която е станала съ закона отъ 16 ноемврий 1922 г., който не уяснява, а забързва положението. При това положение азъ смѣтамъ, че законопроектитѣ не ще оцѣти никого. Има само една възможностъ на оцѣтаване: когато на едно лице, на което се и придава и отнема имотъ, му е платенъ имотитѣ, който му се отнема, по старитѣ цени, а сега то ще трѣбва да плати имота, който му се придава по новитѣ цени, т. е. стѣтшилъ е своя имотъ по старитѣ цени, а новопридобити отъ него имотъ ще заплати по новитѣ цени. Но не забравяйте, г. г. народни представители, че случантѣ, при които отстъпването на имотитѣ е станало по старитѣ цени, презъ промежутъта отъ м. ноемврий 1922 г. до сега, сѫ много малко — може да има нѣколко такива случая, но тѣ не сѫ и десетки.

Р. Василевъ (д. с.): Не сѫ много, защото оценката става едновременно съ отнемането на имота.

Министъръ Я. Стоенчевъ: Искамъ да подчертая, че повечето случаи сѫ отъ тогава, когато нашиятъ левъ е ималъ своята действителна цена, когато този, който е получилъ срещу своята земя този левъ, сѣ този пъкъ левъ той е купилъ, получилъ или излялъ нѣщо съ същата равностойностъ на времето.

Сега, ако има нѣкои, които, макаръ че сѫ били подволни отъ решението на административната комисия, не сѫ обжалвали нейното решение, а противната страна, която взема отъ имота, или ѣ се придава, е обжалвала и сега едната страна е поставена въ по-тежко положение, . . .

Д. Ньорчевъ (н. л.): Да остане за въ комисията този въпросъ.

Министъръ Я. Стоенчевъ: . . . не е виновенъ законитѣ; виновенъ е този, който небрежно пази своитѣ интереси. За такива хора не можемъ да измѣняваме закона или да му даваме такава сила, че да отмѣняваме или да ревизираме решенията.

Ис тия съображения азъ моля законопроектитѣ да бѣде приетъ по принципъ. Ако въ комисията може да се на-

мъри единъ срѣденъ моменти, който да послужи за правна база, по която да се определят ценитѣ, азъ нѣмамъ нищо противъ туй, стига да се постигне една по-справедлива оценка на имотитѣ.

Относително искането, което се прави, за отмишление на чл. 33 отъ закона за благоустройството, споредъ който общинитѣ се задължаватъ, при улични регулации, да плащатъ частъ отъ имотитѣ, които се взематъ за улици, по същата цена, по която плащаме частната регулация, или да се даватъ на тѣзи, на които имотитѣ сѣ изцѣло отчуждени, други парцели, заявявамъ, че азъ по принципъ съмъ противъ тая работа. Защото при днешното бедно положение на общинитѣ, тѣ ще загаятъ и не ще могатъ да изгѣзнатъ отъ борчове. И второто, което е важно за мене, е, че отчуждаването по чл. 33 е отъ публиченъ интересъ и то трѣбва да става съгласно чл. 68 отъ конституцията, т. е. по справедлива цена, но безъ да се държи смѣтка за ония подобрения, които идватъ следъ момента на отчуждаването. Така че и по тѣзи чисто конституционни съображения азъ смѣтамъ, че ние не можемъ да удовлетвори́мъ искането да даваме други парцели на тия, на които мѣстата сѣ изцѣло отчуждени отъ общинитѣ.

Р. Василевъ (д. ст.): До 1911 г. бѣше така, г. министре.

Министъръ Я. Стоенчевъ: Тѣй бѣше, но е отмишено поради многото злоупотребления, които сѣ станали: напр. отчуждаватъ нѣкому 20, 50, 100 кв. м. парцели, а му даватъ 500 или 800 кв. м. въ срѣдата на града. Тия злоупотребления сѣ заставили законодателя да премахне този начинъ на обезщетяване. Даваха сѣ пари, за да могатъ да си купятъ съответни парцели. Най-после не трѣбва да се забравя, че сѣ прокарване на улици покрай парцелитѣ, макаръ да се взема частъ отъ тѣхъ, подобрява се пената имъ толкова много, че общината не е длъжна да обезщетява, да плаща тия подобрения на лица, които не по своя инициатива, не вследствие на личенъ трудъ или предвидливостъ подобряватъ своя имотъ, а поради благоустройствени причини.

Г. Данаиловъ (д. ст.): Даже практика въ Европа е, въ такъва случаи, частнитѣ лица да взематъ участие въ общинскитѣ разски.

Нѣкой отъ сговориститѣ: А когато нѣкой остане безъ парцель?

Г. Даниловъ (д. ст.): То е друго.

Министъръ Я. Стоенчевъ: Третиятъ въпросъ, който по-вдига г. Пиронковъ, за измѣнение на чл. 72 въ свръзка съ чл. 36 и 37, като се задължаватъ стопанитѣ на чаршиискитѣ имоти да поддържатъ поправката и настилането на улицитѣ, които сѣ предъ тѣхнитѣ дюкяни, азъ смѣтамъ, че не може така инцидентно и набързо да се решава, защото е единъ сериозенъ въпросъ. Азъ смѣтамъ, че самиятъ законъ за благоустройството се нуждае отъ много поправки. И изтъкнатото тукъ отъ васъ въ дебатитѣ, относително нѣкои отъ членоветѣ на закона, иде да ме убеди, че този законъ трѣбва да претърпи нѣкои измѣнения. Измѣненията му се проучватъ. Това измѣнение по чл. 72 — за намаление широчината на улицитѣ, като се раздѣлятъ тѣ на улици за движение и на улици за живѣне, като улицитѣ за живѣне се направятъ 6 м., а навътре оставатъ доворища и градини по 18—20 м., за да бже въ състояние общината да поддържа тия улици — това измѣнение бихъ молилъ да не става предметъ на разискване и да не ни отклонява да създаваме инцидентни подобрения, а да го оставимъ когато се внесе законопроектъ за измѣнение на закона за благоустройството, за която работа съмъ взелъ нужнитѣ мѣрки. Проучванията, както ви казахъ, ставатъ.

Това е, което имахъ да кажа. Моля законопроектътъ да бже приетъ по принципъ.

Нѣмамъ нищо противъ искането на г. Каранджоловъ и Пунешковъ въпросътъ да бже внесенъ въ дветѣ комисии — правната и благоустройствената — за да се помиятъ двата принципа: благоустройствениятъ и правниятъ.

В. Домузчиевъ (н. л.): Азъ искамъ г. министърътъ да обясни още едно положение въ този законопроектъ: какво ще стане съ висшицитѣ дѣла въ сѣдилищата, които сѣ отишли тамъ по жалба на тѣзи, на които се придава мѣсто?

Председателътъ: То е въпросъ на подробности, г. Домузчиевъ. Този въпросъ ще се разисква въ комисията.

Министъръ Я. Стоенчевъ: Нумерацията на члена е погрѣшна. Съгласенъ съмъ чл. 27 и този чл. 29-а да се слетатъ въ единъ членъ.

Председателътъ: Това ще стане въ комисията.

Ще поставя на гласуване законопроекта. Ония отъ васъ, които приематъ по принципъ законопроекта за помѣстване на новъ чл. 29-а въ закона за благоустройството, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Ония отъ васъ, които приематъ законопроекта да се изпрати въ дветѣ комисии — по благоустройството и правосѣдието — моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Преди да пристѣпимъ къмъ следующата точка отъ дневния редъ — второ четене законопроекта за Българската народна банка — има думата народниятъ представителъ г. Славейко Василевъ за лично обяснение.

С. Василевъ (д. ст.): Г. г. народни представители! Тия дни въ в. „Епоха“ се появи една статия. Щомъ казвамъ в. „Епоха“, азъ ще моля почитаемото Народно събрание, ако е възможно, да се извика г. редакторътъ на този вестникъ — той е народенъ представителъ — който излѣзе въ тази минута, защото ще искамъ да процитирамъ нѣкои пасажки отъ този вестникъ, пасажи, които засѣгатъ достойството на депутатитѣ отъ българския Парламентъ. Ако бюрото е съгласно, да се повика г. Ченмеджиевъ.

С. Костурковъ (д. ст.): Това не може.

Председателътъ: Не може да се повика. Вие кажете това, което имате да кажете, той ще го узнае, и ако намѣри за нужно, ще Ви отговори.

С. Василевъ (д. ст.): Въ бр. 475 на в. „Епоха“ отъ т. г. . .

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (р): Това не може да се говори тукъ.

Председателътъ: Г. Славейко Василевъ иска думата за лично обяснение.

С. Василевъ (д. ст.): . . . въ статията „Депутати или телефончета“ между другото е казано: (Чете) „Въпросътъ за депутатитѣ-ходатаи е предизвикалъ чувствителна загриженостъ като-че-ли верѣдъ нѣкои отъ министритѣ на днешния кабинетъ.“

„Въ „Епоха“ се изнесе сраменъ фактъ за единъ такъвъ депутатъ ходатаи и професоръ при това.

„Въ числото на тия „народни избраници“ влиза и единъ правителственъ депутатъ“ — понеже и азъ съмъ правителственъ депутатъ и не се посочва името, . . .

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. ст.): И азъ съмъ професоръ.

С. Василевъ (д. ст.): . . . следователно, и мене лично засѣга; затуй вземамъ думата и искамъ едно разяснение по въпроса — „който до преди войната се с подвизавалъ въ малкъ провинциаленъ градъ като дребенъ адвокатъ“ и пр. и пр. Въ заключение вестникътъ пише: (Чете) „Дружбашиитѣ имаха едно „телефонче“, но то не бѣше частливо да влѣзе въ Народното събрание; има при днешната нова властъ трѣбва да мислимъ, че много, че много „телефончета“ сѣ влѣзли вече въ Парламента? Тукъ, г-да, се хвърлятъ известни обвинения и азъ ще моля председателството на нашата Камара да направи съответнитѣ постѣпки да се издирятъ тия господа, които се влѣзиратъ въ статията, ако действително това, което се съобщава въ нея, е фактъ. Ако, обаче, всичко това не е положителенъ фактъ, тогава да си видимъ съответното заключение и да потърсимъ защита, защото е нарушено достойнството на депутата. Тукъ се казва, че има повече отъ едно „телефонче“. Азъ казвамъ, че ако въ редоветѣ на болшинството на този Парламентъ има не „повече отъ едно „телефонче“, а четвъртъ „телефонче“, ние ще намѣримъ сили въ себе си да заднемъ това четвъртъ „телефонче“ въ огнената частъ на земята. Следователно, г-да, ако има подобни съблазни, ако има подобни подхлъзвания отъ когото и да било, макаръ той да заема и най-високи

постъ, нека навреме се църи това зло за честта на българския Парламент и за честта на XXI-то обикновено Народно събрание. (Ръкопляскания отъ сговориститѣ)

Председателъ: Дълга да заявя на г. Славейко Василевъ, че съгласно правилника питане отъ народенъ представителъ къмъ народенъ представителъ не се позволява.

С. Василевъ (д.сг): Азъ се обръщамъ къмъ бюрото.

Председателъ: Имате на разположение печата и чрезъ него можете да предизвикате редактора на в. „Епоха“ да отговори.

Има думата г. министър-председателъ.

Министър-председателъ А. Ц. Цанковъ: Г. г. народни представители! Азъ разбирамъ възменията на народния представителъ г. Славейко Василевъ, разбирамъ твърде добре неговата чувствителностъ по ония обидни думи, които се отправятъ отъ единъ оппозиционенъ листъ спрямо цѣлия Парламентъ. Това засѣга еднакво васъ и тѣхъ.

Отъ сговориститѣ: Вѣрно!

Министър-председателъ А. Ц. Цанковъ: Ако тукъ (Соци сговориститѣ) има „телефончета“, сигурно и тамъ (Соци социалдемократитѣ) има „телефончета“.

Г. Дановъ (с. д): Не е вѣрно.

Министър-председателъ А. Ц. Цанковъ: Споредъ в. „Епоха“ обвинението е отправено къмъ цѣлото народно представителство, и ако тѣ държаха за своето достойнство, тѣ трѣбваше да повдигнатъ той въпросъ, който Вие повдигате. Но за честта на Парламента азъ се приеждамъ къмъ настояването на г. председателя на Народното събрание, той въпросъ тукъ да не се разисква, да не става дума за него и да не се дава такава голѣмо значение на единъ вестникъ като „Епоха“, който спъерничъ съ булеварднитѣ и жълти парцали въ България. (Ръкопляскания отъ сговориститѣ)

Председателъ: Миннаме къмъ втората точка отъ дневния редъ — продължение разискванията по второто четене на законопроекта за Българската народна банка. Моля г. докладчикътъ да продължи докладването на законопроекта.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д.сг): Чл. 45 става чл. 44. (Чете го — вж. приложение № 9, Т. I)

Комисията направи следнитѣ измѣнения въ този членъ. Въ алинея трета следъ думата „поръчителстага“ прибави думитѣ „съ недвижими имоти“, а алинея пета премахна изцѣло, като я замѣни съ следующата нова алинея: (Чете) „Удостоверенията по този членъ се издаватъ отъ банката безъ такса“.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Цоно Бръшляновъ.

Ц. Бръшляновъ (д.сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Време е да освободимъ българскитѣ земледѣлци; селянитѣ, отъ една формалностъ, която имъ тежи често пѣти много и която нѣма никакъвъ практически смисълъ. Касае се за удостоверенията, които се изискватъ отъ Народната банка при всѣка една продажба, отчуждение, дарение, при всѣка гаранция съ недвижимъ имотъ, вънъ отъ онези, които се искатъ отъ Земледѣлската банка. Понеже при сегашното диференциране на кредита у насъ земледѣлцитѣ взематъ въ заемъ само отъ земледѣлскитѣ банки и други кредитни, частни или кооперативни, сдружения, Народната банка не дава или почти не дава заемъ на земледѣлцитѣ. Рѣдко има случаи, когато Народната банка може да приеме нѣкой селянинъ за поръчителъ — това сж рѣдки случаи — и то навѣрно ще бѣде такъвъ селянинъ, който съ своето голѣмо имотно състояние представлява голѣма гаранция за нея.

Ето защо азъ правя предложение къмъ чл. 44 — който трѣбва да си остане тѣй, както е редактиранъ, съ това общо начало, че се изисква удостоверение при всѣка продажба, отчуждение, дарение и гаранция — да се прибави една нова алинея: (Чете) „Такива удостоверения не се изискватъ, когато се касае за отчуждение на имоти, предметъ на земледѣлко селско стопанство, освенъ за ония лица, длъжници или поръчителъ къмъ Българската на-

родна банка, за които тя е съобщила предварително на съответния нотариусъ или мирови съдия да изисква такава удостоверение“. Съ последната частъ на предложението си азъ искамъ да гарантирамъ Банката даже и за сния малко случаи, при които тя би приела нѣкой селянинъ, напр., за поръчителъ. За нея никакъ нѣма да е трудно, щомъ приеме нѣкой селянинъ земледѣлецъ за поръчителъ, или даже за длъжникъ, да съобщи на съответния нотариусъ — тамъ ще има единъ списъкъ. Та азъ предлагамъ да се изискватъ удостоверения само отъ онези селяни, които действително иматъ връзки съ Народната банка, а не отъ всички селяни земледѣлци.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Данаиловъ.

Г. Данаиловъ (д.сг): Г. г. народни представители! Азъ не знаа какъ, по туй предложение, което прави другарътъ ми г. Бръшляновъ, се обсъжда въ комисията и се турни като поправка на този членъ; даже втората му половина премахнахме. Защото напѣта идея е, че полскитѣ имоти, селско-стопанскитѣ имоти не бива да бѣдатъ подъ тежестта на туй задължение при отчуждаване и пр. да се представятъ удостоверения, тѣй като много малко или даже нищожно е числото на нѣколко търговци-селяни, които се явяватъ като поръчителъ на длъжници на Банката. Съ туй Банката нѣма да пострада. Азъ въ комисията казахъ, че по административенъ пътъ Банката ще съобщава на нотариуса да знае имената на такива, но не да задължаваме хората, т. е. всѣки да отива да си взема удостоверение, за да може да продаде своята нива отъ 1/2 декаръ, или своитѣ тютюнница отъ единъ аръ. Затуй азъ предлагамъ, ако г. министърътъ на финанситѣ се съгласи, тая поправка да я приемемъ въ последната ѣ часть, дори да не бѣде задължени и нотариусътъ да следи за такива хора, да има пълна свобода въ прохвърляне имотността на селското стопанство. Вѣрвамъ, че г. министърътъ на финанситѣ ще се съгласи, па и г. докладчикътъ ще приеме туй. Това бѣше идеята на комисията.

Председателъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д.сг): Г-да! Съгласенъ съмъ да се приеме новата алинея тѣй, както е предложена отъ г. Бръшлянова, съ втората ѣ часть. Сметамъ, че ако е правило, че селскитѣ стопанства не прибѣгватъ къмъ кредита на Банката, не бива да задължаваме всичкитѣ да даватъ такива удостоверения, обаче има случаи, макаръ и малко, когато селяни се явяватъ като гаранци предъ Банката, безъ да бѣдатъ непосредствени длъжници — тѣ сж гаранци. Искамъ тѣзи случаи поне да гарантираме за Банката. Затуй да остане принципътъ, че не се изискватъ удостоверения, обаче за тѣх, които Банката поиска, да се издаватъ удостоверения. Банката ще съобщава въ нотариуса, . . .

Г. Данаиловъ (д.сг): Административно ще съобщава.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д.сг): . . . когато нѣкой селянинъ ще стане гарантъ за голѣма сума, или когато ще сключва голѣмъ заемъ, че за него частно, когато той не прехвърля имота си, ще се иска удостоверение.

Та ще ви моля, г-да, да приемете алинеята тѣй, както се предлага отъ г. Бръшляновъ, защото тогава гарантираме Банката, а въ сѣщото време освобождаваме отъ тая формалностъ тѣх, които нѣматъ връзки съ Народната банка.

Председателъ: Понеже нѣма другъ записанъ да говори по чл. 44, ще поставя на гласуване предложението на народния представителъ г. Цоно Бръшляновъ. Неговото предложение е въ следующия смисълъ: да се прибави втора алинея . . .

Ц. Бръшляновъ (д.сг): Нова, последна алинея.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д.сг): Да, като последна,

Председателъ: . . . като последна алинея къмъ чл. 44 да се прибави: (Чете) „Такива удостоверения не се изискватъ, когато се касае за отчуждение и пр. на имоти, предметъ на земледѣлко селско стопанство, освенъ за ония лица длъжници или поръчителъ къмъ Българската народна банка, за които тя е съобщила предварително на

съответния парламусъ или мирови съдии да изиски такова удостоверение". Ония отъ васъ, г. г. народни представители, които приематъ току-що прочетеното предложение, направено отъ г. Цою Бръшляновъ, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събраниято приема.

Ще поставя на гласуване чл. 44. Които отъ васъ приематъ чл. 44 тъй, както се докладва отъ г. докладчика, заедно съ току-що приетата добавка, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събраниято приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ст.): Чл. 46 става чл. 45. (Чете го — вж. приложение № 9, Т. I)

Комисията прне този членъ безъ изменение.

Председателъ: Пожеже янкой не иска думата по чл. 45, ще го поставя на гласуване. Ония отъ васъ, които приематъ чл. 45 тъй, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събраниято приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ст.): Чл. 47 става чл. 46. (Чете го — вж. приложение № 9, Т. I)

Въ този членъ комисията направя следниятъ изменение:

Следъ думитъ „по права линия“ въ алинея трета прибави думитъ „съпругъ или съпруга“.

Въ предпоследната алинея изхвърли думитъ „важатъ и за всички заварени“ и на тѣхно мѣсто постави думитъ „не се отнасятъ до заваренитъ“. Въ края на сѣщата алинея изхвърли думитъ: „ако правоимощитъ заявятъ писмено желанието си за откупуването имъ най-късно до 1 май 1924 г.“

Къмъ сѣщата членъ комисията прибави и една нова последна алинея: (Чете) „Продаването и даването подъ наемъ може да става и по доброволно съгласие, следъ като е билъ обявенъ поне единъ търтъ и той не се е състоялъ или добитата цена не е задоволителна“.

Това сж измененията, които станаха въ комисията.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Методи Храповъ.

М. Храповъ (п. л.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Въ първоначалния текстъ на чл. 46, по проекта чл. 47, както бѣше представенъ при първото четене на законопроекта, имаше тѣкмо обратното разпореджане на туй, което се съдържа сега въ неговата четвърта алинея. Тамъ се предвиждаше: (Чете) „Горнитъ нареждания — отнасящи се до правото на откупуване отъ страна на длъжниците на тѣхнитъ имоти, които сж били присъдени върху Банката, обаче не сж били разпродадени още отъ нея и следователно се намиратъ въ нейно владение — „важатъ и за всички заварени при влизането въ сила на настоящия законъ неразпродадени присъдени върху Банката недвижими имоти, ако правоимощитъ изявятъ писмено желанието си за откупуването имъ най-късно до 1 май 1924 г.“

Не знамъ съображенията на комисията, поради които ти е отхвърлила това разпореджане на алинея четвърта отъ чл. 46 на законопроекта; не знамъ защо го е отбѣнила напълно и защо създава друго, съ което иде да каже, че (Чете) „Горнитъ нареждания — така както сега е редактирана тази алинея отъ членъ — „не се отнасятъ до заваренитъ при влизане въ сила на настоящия законъ неразпродадени присъдени върху Банката недвижими имоти“. Безспорно е, че комисията е имала своитъ съображения, когато е изхвърлила тая алинея отъ чл. 46 — за всѣко положение може да се намѣрятъ съображения за и противъ — но мене ми се струва, че така, както бѣше редактирана първоначално алинея четвърта на чл. 46 отъ законопроекта, съ която се даваше обратна сила по отношение правото на изкупуване отъ страна на длъжниците на тѣхнитъ имоти, които сж били присъдени върху Банката и които ще бждатъ заварени при влизането на настоящия законопроектъ въ сила и неразпродадени, отговаряше повече на изискванията на справедливостта, за която трѣбва да държимъ смѣтка. Защото ще се съгласите, че следъ войнитъ, по едни или други причини — въ всѣки случай, трѣбва да предполагаме не поради недобросъвестност или поради нежелание да изплатятъ своитъ задължения спрѣмо Банката, а поради това, че следъ войнитъ настѣпиха тежки материални условия — хората се намѣриха въ невъзможност да посрещатъ своитъ задължения и имотитъ имъ отидоха въ ръцете на Банката. Обаче, щомъ Банката не е разпродада тѣ имоти в тѣ се намиратъ още въ нейно владение, следователно не се нарушатъ при-

добити вече права на трети лица, което не можемъ да направимъ, и още повече, защото тия случаи не сж много, за да се съчете, че ще ошетимъ Банката, азъ мисля, че най-хубаво ще бжде да оставимъ текста така, както бѣше първоначално, а именно: (Чете) „Горнитъ нареждания важатъ и за всички заварени при влизането въ сила на настоящия законъ неразпродадени присъдени върху Банката недвижими имоти, ако правоимощитъ заявятъ писмено желанието си за откупуването имъ най-късно до 1 май 1924 г.“

Сега, почитаемото Народно събрание нека прецени тая работа, но щомъ като въпросътъ нѣма да се касае за голѣми суми и щомъ като въ дадения случай единъ път, при първото четене на законопроекта, имаше това положение, значи г. министърътъ на финанситъ, който внесе законопроекта, не е билъ противъ него, азъ не знамъ дали ще има решителни съображения да се обяви сега противъ него.

Азъ правя това предложение, щото да си остане стариятъ текстъ на алинея четвърта въ чл. 46, а новиятъ и текстъ да се изхвърли. Въ такъвъ случай ще остане: (Чете) „Горнитъ нареждания — „не“ да се изхвърли — „се отнасятъ до заваренитъ при влизане въ сила на настоящия законъ неразпродадени присъдени върху Банката недвижими имоти“. По този начинъ ще извършимъ единъ актъ на справедливостъ спрѣмо ония, които не по недобросъвестностъ и не по нежелание не сж се изплатили на Банката, а поради невъзможностъ не сж могли да сторятъ това и имотитъ имъ сж отишли въ Банката, и отъ тамъ нататкъ сж били поставени въ положение да не могатъ да ги откупятъ. Ако ние признаваме за въ бъдеще правото на длъжниците да си откупватъ имотитъ отъ Банката, нѣма защо да ги ограничаваме по отношение на ония, на които имотитъ сж въ Банката и които Банката още не е прехвърлила върху трети лица. Това е моето предложение.

Председателъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ст.): Г. г. народни представители! Изкупуването, което се прокарва въ настоящия членъ, е едно изключение отъ общото правило. Вие видите отъ самия текстъ, че това изключение се прозира за единъ какъ срокъ — само за шесть месеца — и щомъ туй право не е упражнено въ този какъ срокъ, то се загубва. Това е за въ бъдеще.

Г. Данаиловъ (д. ст.): За миналото е това.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ст.): За бъдещето е. — Искамъ да подчертая, че това право е ограничено за единъ какъ периодъ отъ време: следъ 6 месеца то се прескрибира. Днесъ става дума за миналото. Първиятъ въпросъ, който ще трѣбва да си зададемъ е: колко години назадъ ще отидемъ? Презъ миналия режимъ, при изменението на закона презъ 1922 г., при известни строги ограничения, отидоха назадъ до 1912 г. Съ туй отиване назадъ до 1912 г. можяха да се вмѣкнатъ подъ това постановление само четири имота. Ще подчертая за сведение, че като оставимъ настрана селскитъ имоти, които по силата на чл. 5 отъ закона за трудовата поземелна собственостъ сж предадени въ разпореджане на трудовия фондъ при Дирекцията за трудовата поземелна собственостъ, днесъ Българската народна банка разполага съ неразпродадени имоти всичко 19 въ цѣлото царство. Отъ тѣхъ 1 придобити презъ 1903 г.; 1—презъ 1906 г.; 4—презъ 1907 г.; 3—презъ 1908 г.; 2—презъ 1909 г.; 3—презъ 1910 г.; 1—презъ 1911 г. и отъ 1911 г. до 1922 г. — още 4 имота. Явля се, казвамъ, въпросътъ до кога ще отидемъ назадъ? Комисията, като взема предъ видъ, че Банката е ликвидирала съ единъ отъ тѣзи имоти, а други е вземала за себе си и ги е минала въ своя инвентаръ, като помѣщения, се запита: има ли причини да поставяме тия имоти въ едно специално привилегировано положение? И комисията намѣри, че нѣма какъкви причини за това. Юридически — такова едно изключение не може да се поддържа. Политически — туй може-би ще бжде една лоша система. Затуй именно и комисията съчете, че този членъ остава да се прилага само за въ бъдеще, и то въ какъ срокъ, който се предвижда въ него, и моли да приеме члена тъй, както се докладва.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Григоръ Дановъ.

Г. Дановъ (с. д.): Г. г. народни представители! Азъ искамъ да направя само една корекция по алинея първа отъ чл. 46. Споредъ редакцията, която е въ законопроекта, „Банката не може да придобива и задържа за себе си други недвижими имоти, освенъ необходимитъ за нея помъщения“. Споредъ това, Банката ще може да задържа, да придобива имоти, които сж необходими за нейнитъ функции, за нейнитъ канцеларии, Азъ мисля, обаче, че ще бъде разумно и съобразно съ духа на новото време, ако се даде възможност на Банката да притежава имоти за жилища на своя персоналъ, на своитъ чиновници и служаци. Ето защо, азъ предлагамъ да се измъни редакцията на тая алинея отъ чл. 46 въ следующия смисълъ: (Чете) „Банката не може да придобива и задържа за себе си други недвижими имоти, освенъ необходимитъ за нея и за жилища на своя персоналъ помъщения“.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Данаиловъ.

Г. Данаиловъ (д. сг.): Г. г. народни представители! Най-напредъ тръбва да обърне вниманието ви че целта на чл. 46, който сега разглеждаме е: приемаме, е, што Банката да нѣма никакво желание и интересъ да посѣга върху имотитъ на своитъ клиенти, а да гледа да урежда своитъ отношения съ тѣхъ по начинъ, што да се запазятъ имотитъ на хората. И тамъ е казано, че всѣки единъ роднина до известна степенъ, съпругъ, съпруга и пр., може при известни случаи да откупува имота и да му се дадатъ всичкитъ улеснения да стори това.

С. Костурковъ (д. сг.): И по сребърна линия.

Г. Данаиловъ (д. сг.): Да, и по сребърна линия. — Дадохме изобщо въ това отношение широки права. Но ние не допуснахме случайти, при които могатъ да станатъ неправилни работи. Ако се приеме напр. това нѣщо, което се предлага отъ радомирския народенъ представителъ г. Храновъ, нѣма да имаме граници на онѣзи ходатайства, които могатъ да се явятъ предъ Българската народна банка, да се взематъ имоти, които отдавна сж глѣзали вече отъ нейнитъ ръце, и ще се предизвикатъ може би и спорове.

Въпросътъ, който повдига г. Дановъ, дали Българската народна банка, при днешната жилищна криза, нѣма да изправи добро, ако се погрижи да улесни своитъ чиновници въ жилищно отношение, въ комисията го разисквахме и казахме, че то дори е необходимо, но Българската народна банка ще направи това въ формата на своя социална политика, нѣма нужда това да се споменава въ закона. Тя има специални фондове за своитъ чиновници, тя има много пѣтища, по които може да достигне този резултатъ.

Г. Дановъ (с. д.): (Възразява нѣщо)

Г. Данаиловъ (д. сг.): Моля Ви се, г. Дановъ. — Ако ние се съгласимъ да помѣсимъ такава едно положение въ закона, ще създадемъ и друга една отрицателна страна, че много отъ софийскитъ граждани, които сж въ затруднение да плащатъ своитъ ипотечи, ще бъдатъ притиснати отъ Банката, само и само да могатъ да се взематъ тѣхнитъ имоти, за да се турятъ на разположение на чиновникитъ. Убеденъ съмъ, че никой отъ васъ нѣма да се съгласи съ това. Ето защо, този въпросъ, моятъ и да е важенъ — и добре направи другарьтъ г. Дановъ, че го повдигна — е въпросъ на вътрешна социална политика на Българската народна банка по отношение на нейнитъ чиновници. Въ комисията, казвамъ, се повдигна този въпросъ и управителътъ, който представляваше Банката, дори взе бележка да се действува по-нататкъ. Азъ ще моля г. Данова да не иска да се споменава това въ закона.

Г. Дановъ (с. д.): Защо да не се помене въ сѣщия членъ, че Банката може да придобива и такива имоти?

Г. Данаиловъ (д. сг.): Не е необходимо. Тукъ е свършено другъ въпросъ. Тукъ въпросътъ се отнася до длъжничитъ на Банката, които сж били неизправни и върху имотитъ на които се посѣга. Нѣма защо да даваме поводъ на Банката да бъде строга и да обира имотитъ на хората, макаръ и за свои социални цели. Нека предоставимъ на нея да се погрижи по-нататкъ въ туй отношение.

К. Николовъ (д. сг.): Не сж само банковитъ чиновници; този въпросъ е общъ и не може физично да се разрешава.

Г. Данаиловъ (д. сг.): Азъ признавамъ това, но Банката би могла да положи повече грижи въ това отношение.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Методи Храновъ.

М. Храновъ (п. л.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ искамъ да кажа нѣколко думи по предложението на г. Данова, защото и азъ мислѣхъ да направя това предложение. Съображенията, които г. Данаиловъ излага, ми се виждатъ неоснователни. Ако Банката, поради своята вътрешна социална политика, която ще прави, ще предвиди това нѣщо, то ще противоречи на чл. 46, който казва, че Банката не може да придобива и задържа за себе си други недвижими имоти, освенъ необходимитъ за нея помъщения — то се разбира за нейнитъ учреждения, а не може да се разбира това, което иска г. Дановъ и съ което съмъ съгласенъ и азъ — за жилища на нейни чиновнически персоналъ. И понеже една подобна действителност на Банката ще се изтъкува като противоречие на чл. 46, смѣтамъ, че това предложение на г. Данова тръбва да се приеме именно защото, за да не се види Банката въ едно положение, което тя ще иска да създаде и което може да се изтъкува като противозаконно. Азъ мисля, че предложението, което прави г. Дановъ, е свършено справедливо. Ние говоримъ за жилищна криза, върху е, че я има, и ако ние можемъ да я смекчимъ поне по отношение на банковия персоналъ, все таки постига се известна целъ. Най-после на тѣзи хора, които работятъ денонощно и владятъ своя трудъ честно и добросъвестно, . . .

К. Николовъ (д. сг.): Само тамъ ли работятъ честно и добросъвестно?

М. Храновъ (п. л.): . . . тръбва да имъ се помогне. Нѣма тази опасностъ, че Банката за да вземе повече злания, за своитъ чиновници, ще стане по-строга спрямо своитъ длъжници.

К. Николовъ (д. сг.): Сигурно по-строга ще стане, защото сѣщитъ банковия чиновници, които търсятъ жилища, ще решаватъ тѣзи въпроси.

М. Храновъ (п. л.): Нѣма да бъде по-строга. Отъ тѣзи здания, които банката ще има на разположение, които ще е разпродала и които оставатъ върху нея, ще отдѣли и за свои помъщения, и за квартири на ония отъ своитъ чиновници, които нѣматъ квартири и които не сж въ състояние да плащатъ скѣпъ наемъ.

Поддържамъ предложението на г. Данова.

Председателъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг.): Г. г. народни представители! Г. Дановъ е справъ догледова, доколкото подчертава съ туй предложение, че държавата и Банката сж длъжни да се грижатъ за своитъ чиновници. Но азъ смѣтамъ, че този въпросъ не може да бъде разрешенъ тукъ. Този законъ не разрешава жилищната нужда — той си има своитъ строго опредѣлени задачи.

Г. Данаиловъ (д. сг.): Той е органически законъ — законъ за организация.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг.): Той е законъ, който организира бждщата дейностъ на Народната банка; той не докосва социалния въпросъ, жилищния въпросъ за чиновникитъ. Следователно, считамъ, че не е тукъ мѣстото на това предложение. Съ туй нѣма да разрешимъ въпроса, понеже той е въпросъ на средства.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Стоянъ Костурковъ.

С. Костурковъ (д. сг.): Г. г. народни представители! За всички ни е много ясно първата алинея на чл. 46, който е предметъ на разискване. Тамъ се казва: (Чете) „Банката не може да придобива и задържа за себе си други недвижими имоти, освенъ необходимитъ за нея помъщения“. Значи тукъ се говори за ония помъщения, които сж дадени като залогъ на Банката или които се взематъ, за да се продадатъ срещу вземанията на Банката. Тукъ не се говори, че Банката нѣма право да строи свои помъщения за чиновникитъ си.

Г. Дановъ (д. сг.): Тѣй се разбира.

С. Костурковъ (д. сг): Моля Ви се, тукъ е съвсемъ ясна работата и гъма защо да смѣсваме тѣзи въпроси. Тукъ се касае до защитата, която първата алинея на чл. 46 дава на дължниците, които иматъ заложени имоти въ Банката: помѣщения, здания и т. н. — да не може Банката да ги вземе, освенъ тогава, когато има нужда за свои помѣщения. Иначе ще откупятъ тѣзи помѣщения, ако не непосредственитѣ дължници, тѣхнитѣ близки, дори по сребърна линия, а не Банката да ги вземе и да търгува съ тѣхъ. Това е смисълътъ на първата алинея на чл. 46. Следователно, гъма защо да смѣсваме първата алинея съ онова, което иска г. Дановъ. Онова, което иска г. Дановъ, то е съвсемъ отдѣленъ въпросъ, който гъма мѣсто въ този членъ. Банката не само че има право, ами е длъжна да се погрижи да снабди своитѣ чиновници съ жилища. Както каза много умѣтно г. Данаиловъ, Банката си има специаленъ фондъ за тази целъ. Тя ще се погрижи, ако не днесъ, утре, когато и да е, но то е другъ въпросъ, то не е наша работа, тя знае кога може и кога разполага съ средства, за да направи помѣщения за своитѣ чиновници.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Асенъ Цанковъ.

А. Цанковъ (с. д): Г. г. народни представители! Недоразумението тукъ произлиза отъ неясния текстъ на първата алинея на чл. 46. Между дветѣ страни, ако може да се каже така, гъма разлика въ намѣренията. Никой не отрича, че е желателно Банката да строи здания, ако разбира се, за това има възможностъ, или да купи такива за своитѣ служаци. Отъ друга страна, ние не отричаме, че не е желателно Банката да притисне своитѣ клиенти, които сж забавили издължаването си, и да имъ вземе имотитѣ, само за да даде жилища на своитѣ служаци. Не е тая целта, която се преследва. Но ако текстътъ остане тѣй както е, Банката изобщо се лишава отъ правото било да построи, било да купи отъ когото и да е помѣщения, освенъ за службитѣ си, и за канцеларнитѣ си. И понеже намѣрението не е било това, не остава освенъ да коригираме текста. Може да си остане като правило, че Банката ще се старее да върне на дължниците имотитѣ обратно, когато тѣ добиятъ възможностъ да ги изплатятъ.

Г. Данаиловъ (д. сг): Това е назначението и на настоящия членъ, и ако го поправите другояче, ще получите съвсемъ обратенъ смисълъ.

А. Цанковъ (с. д): Това го разбирамъ, но то е изразено въ втората и третата алинея на този членъ. Азъ мисля, че по два начина може да се поправи несполучливиятъ текстъ на чл. 2: или да се каже: „Банката не може да придобива и задържа за себе си **отъ дължниците си**“ — да се прибавятъ тия думи — „други недвижими имоти освенъ необходимитѣ за нея помѣщения“ — или же първата алинея да се премахне и да останатъ втората и третата, които уреждатъ този въпросъ, който повдига г. Данаиловъ. Ако текстътъ остане тѣй както е, явява се една голѣма несъобразностъ: на Банката просто се забранява било да построи, било да купи, не отъ свой дължникъ, а отъ съвсѣмъ друго лице, помѣщение. Это какъ гласи текстътъ: (Чете) „Банката не може да придобива“ — по никакъвъ начинъ не може да придобива — „и да задържа за себе си други недвижими имоти, освенъ необходимитѣ за нея помѣщения“. Много ясно: никакви здания Банката не може да има, освенъ за нуждитѣ на службитѣ си. Трѣбва да се махне тази алинея изобщо, или ако тя остане, ще се яви необходимостъ да прибавимъ, че не може само отъ дължниците да придобива имоти, а отъ други лица може, както може и сама да построи.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): Съ това се уяснява текстътъ и азъ съмъ съгласенъ да се приеме.

Председателъ: Понеже никой не иска думата по чл. 46, ще го поставя на гласуване.

Преди всичко ще поставя на гласуване направенитѣ предложения по този членъ отъ нѣкои народни представители, на първо мѣсто предложението на г. Асенъ Цанковъ, което обединява всички. Г. Цанковъ предлага въ алинея първа на чл. 46 следъ думитѣ „за себе си“ да се прибавятъ думитѣ: „отъ дължниците“. Ония отъ васъ, които приематъ тая прибавка, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Г. Дановъ! Поддържате ли Вашето предложение?

Г. Дановъ (с. д): Отеглямъ го.

Председателъ: Г. Храповъ предлага отъ първия редъ, алинея четвърта да се избърли думата „не“. Ония отъ васъ, които приематъ това предложение на г. Храповъ, моля да вдигнатъ рѣка. Меншинство, Събранието не приема.

Ония отъ васъ, които приематъ чл. 46 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, заедно съ приетата преди малко добавка, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): Чл. 48 става чл. 47. (Чете го — вж. приложение № 9, Т. I)

Комисията прие този членъ безъ намѣнение.

Председателъ: Понеже никой отъ васъ не иска думата по чл. 47, ще го поставя на гласуване. Ония отъ васъ, които приематъ чл. 47 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): Смѣтамъ да дамъ по този членъ едно тълкувание. Въ сжщностъ и комисията разбираше, че това не е ипотечаренъ кредитъ въ общия смисълъ на думата, а е личенъ кредитъ и той ще се подчинява на всички положения за личния кредитъ. И по отношение на неговата подвижностъ, той не е дългосроченъ заемъ, както ипотечарния.

Чл. 49 става чл. 48. (Чете го — вж. приложение № 9, Т. I)

Комисията прие този членъ безъ намѣнение.

Председателъ: Понеже никой не иска думата, ще го поставя на гласуване. Ония отъ васъ, които приематъ чл. 48 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): Г-да! Комисията премахна чл. 50 отъ проекта, който гласи: „Освенъ изброенитѣ до тукъ операции, Банката може да извършва и други банкови операции, за които управителниятъ съветъ взема принципиално решение подлежаще на одобрение отъ Министерския съветъ и на публикуване въ „Държавенъ вестникъ“.

Комисията смѣта, че такива широки права не могатъ да бъдатъ дадени на Банката съ настоящия законъ. Когато Банката се организира като единъ главенъ емисионенъ институтъ, нейнитѣ длъжности, или по-право операции, трѣбва да бъдатъ строго опредѣлени. Съ единъ тѣжъкъ членъ се даватъ свършено развързани рѣце и ще трѣгнемъ по единъ много опасенъ пътъ. Имаме примѣри отъ близкото минало, че когато гъма ограничения, може би отъ горе ще се вършатъ маса натиски и давления и ще се извършатъ маса операции, които ще бъдатъ въ ущърбъ на банковия интересъ. Это защо комисията счита за необходимо да премахне тоя членъ. (Чете)

„Глава IV.

„надзоръ върху Банката и отношенията къмъ Държавното съкровище“.

Комисията прие заглавието безъ измѣнение.

Председателъ: Ще поставя на гласуване заглавието на глава IV. Ония отъ васъ, които приематъ заглавието на глава IV тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. сг): Чл. 51 става чл. 49. (Чете го — вж. приложение № 9, Т. I)

Въ първата алинея комисията залича думата „публичнитѣ“ и замѣни думата „интереси“ съ „интереситѣ“. Въ третата алинея замѣни думитѣ „злоупотрѣбления, които ошетеняватъ интереситѣ на Банката“, съ думитѣ „вредни за интереситѣ на Банката“.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Димитъръ Мишайковъ.

Д. Мишайковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Въ алинея трета на чл. 49 е казано: (Чете) „Провѣрителниятъ съветъ е длъженъ веднага да докладва на министра на финанситѣ, помъ забележи решения или разпорѣждания, противни на закона или правилницитѣ на Банката, или вредни на нейнитѣ интереси“. Съ последната фраза, или вредни на нейнитѣ интереси“ се дава право на провѣри-

тепния съвет да се намъква въ операцията на Народната банка, да ги преценява по същество, така да се каже отъ банкерско гледище, когато идеята е да се даде право на провърчителния съвет да преценява действителността на управлението на Народната банка отъ чисто формално гледище: дали действията на управителния съвет се съгласуватъ съ наредданата на закона за Народната банка и нейния правилникъ. Ако възприемемъ това, което е помъстено въ този членъ, ние ще вържемъ въ доста голъма степен ръцетъ на управителния съветъ, за да не може той да действува свободно при операцията на Банката. А пъкъ една отъ главните идеи, които въодушевляваше ония, които вземаха инициативата да се внесе този законопроектъ въ Народното събрание, бѣше да се даде на управлението на Народната банка по-голъма свобода, за да може този институтъ да стане по-жизнеспособенъ. Отъ това гледище, азъ моля г. министра на финансите и г. г. народните представители да се съгласятъ, щото думатъ „или вредни на нейните интереси“ отъ третата алинея на чл. 49 да бѣдатъ заличени.

Председателъ: Има думата г. министърътъ на финансите.

Министъръ П. Тодоровъ: Въ първоначалния текстъ на законопроекта, доколкото си спомнямъ, този пасажъ липсваше.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ст.): Имаше другъ вмѣсто него.

Министъръ П. Тодоровъ: Имаше другъ, обаче, той не изразяваше същата идея. Целта е, на провърчителния съветъ, който е органъ на финансовия министъръ, да не му се резервиратъ права да се мѣси въ самото естество на операцията, доколкото това не е наложено на провърчителния съветъ отъ гледище на съществуващите закони. Той трѣбва да бди само за едно: дали операцията на Банката отговарятъ на законите и правилниците, но въпроса за целесобразността на известни операции той нѣма право да разглежда. Вследствие на туй азъ, смѣтамъ, че това, което по-рано не фигурираше въ законопроекта, не би трѣбвало да се приема сега. То е вмъкнато въ мое отсъствие въ финансовата комисия.

П. Алексовъ (с. д.): Тамъ бѣше казано „или злоупотребления, които ощетяватъ интереситъ на Банката“.

Министъръ П. Тодоровъ: То само по себе си се разбира: помъ има злоупотребления, тѣ ще ги указатъ веднага. Но тукъ въпросътъ е провърчителния съветъ да не отива и да обсъжда въпроса: дали тази или онази акция на управителния съветъ е целесобразна отъ гледна точка на интереситъ на банката. На това провърчителния съветъ нѣма право — макаръ че е мой органъ. Азъ искамъ само той да каже на финансовия министъръ, дали съществуващите закони, които регулиратъ тая материя, се спазватъ.

Председателъ: Г. г. народни представители! Помежко нѣкой не иска думата, ще поставя на гласуване чл. 49. Преди това ще поставя на гласуване предложението на народния представителъ г. Минайковъ, който предлага въ алинея трета на чл. 49 да се премахнатъ думитъ „или вредни за нейните интереси“. Ония отъ васъ, които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Ще поставя на гласуване члѣния чл. 49. Ония отъ васъ, които приематъ чл. 49 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, заедно съ приетата отъ Народното събрание поправка, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ст.): Чл. 52 става чл. 50. (Чете го — вж. приложението № 9, Т. I)

Комисията заличи думата „една“ въ алинея втора. Думитъ въ началото на алинея четвърта „Въ всѣки случай“, като излишни, за заличаватъ.

Председателъ: Помежко нѣкой не иска думата по чл. 50, ще го поставя на гласуване. Ония отъ васъ, които приематъ чл. 50 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ст.): Чл. 53 става чл. 51. (Чете го — вж. приложението № 9, Т. I)

Комисията прие този членъ безъ измѣнение.

Г. Данаиловъ (д. ст.): Съгласни ли сте, г. министре?

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ст.): Г. г. народни представители! Въ стария текстъ е казано, че лихвата по авансита на държавата не може да бѣде по-долу отъ 2% отъ обикновения шконтонъ процентъ. Когато шконтония процентъ е билъ 9%, държавата е плащала 2% по-долу — т. е. 7%. При шконтонъ процентъ 7% — 5%. Обаче съ специални закони размърътъ на лихвата, която плаща държавното съкровище, е билъ намаленъ на 4%, следъ това на 3%, но по силата на закона отъ 30 юний 1922 г. за ограничаване на банкютната емисия начиная отъ 1 януарий 1923 г. отъ тѣзи 3% се отдѣлятъ 2% за специалния фондъ за погашаване авансита на Банката сирѣмъ държавата и на Банката остава само 1% като лихва. Днесъ фактически следователно лихвата е само 1%; сега предлагаме 2%, като подчертавамъ изрично, че въ тѣзи 2% не влизатъ помѣнатитъ 2%, които законътъ за ограничаване банкютната емисия постановява. Въ същностъ държавата ще плаща по дветъ пера 4%.

Министъръ П. Тодоровъ: Сега е 3%.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ст.): Да, но съ измѣненото ще бѣде 4%.

Председателъ: Има думата г. министърътъ на финансите.

Министъръ П. Тодоровъ: Г. г. народни представители! Може-би мой вина е, че не съмъ препредалъ това измѣнение, което е станало въ комисията въ мое отсъствие. . .

Г. Данаиловъ (д. ст.): Ние оставихме да Ви попитаме по него.

Министъръ П. Тодоровъ: . . . защото нѣмахъ време да приежествувамъ въ последнитъ заседания. Но азъ не мога да се съглася да се увеличи фактическия процентъ отъ 1% на 2%. Съображенията сж доста ясни. Вѣрно е, че касовата служба, която Народната банка извършва на държавата, ѝ струва доста много средства; вѣрно е, че тази лихва 1% е лишожна, бихъ казалъ даже мизерна, но вѣрно е същевременно, че благодарение на тази голъма привилегия, която Народната банка има да издава банкноти и да оперира съ тѣхъ, до известна степенъ компенсира тѣзи голъми услуги, които Народната банка върши на хазната. Това отъ една страна; отъ друга страна, ние виеждаме отъ предшествуващите членове, че основниятъ капиталъ на Народната банка се увеличава значително, че увеличението на този основенъ капиталъ ще стане главно единствено отъ печалбитъ на Народната банка; значи една голъма частъ отъ тѣзи печалби, които Народната банка дава и дава на съкровището, ще отидатъ за увеличаването на нейния основенъ капиталъ. Поради това, че държавата при днешното събително положение дава една голъма частъ отъ тѣзи печалби, за да може Банката да стане единъ солиденъ кредиторъ институтъ, желателно е да се не съгласува това съ увеличаване и на лихвения процентъ по смѣтките на държавата сирѣмъ Банката. Моля процентътъ да остане 1% и ако положението на съкровището се подобри и настѣжатъ по-добри времена изобщо за страната, най-сетне съ едно специално измѣнение — не в кой знае каква работа — процентътъ ще се увеличи отъ 1 на 2%.

Нѣкой отъ социалдемократитъ: Това е най-малкото.

Министъръ П. Тодоровъ: То се знае. Бихъ молилъ процентътъ да остане същиятъ.

Докладчикъ Г. Семерджиевъ (д. ст.): Той е същиятъ.

Министъръ П. Тодоровъ: Измѣнява се фактически.

Председателъ: Преди да поставя на гласуване чл. 51 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, ще поставя на гласуване предложението на г. министра на финансите — вмѣсто 2% да се постави 1% въ този членъ. Ония отъ васъ, които съгласни съ предложението на г. министра, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Ще поставя на гласуване чл. 51, както се прочете отъ г. докладчика, заедно съ приетото отъ васъ измѣнение. Ония отъ васъ, които приематъ чл. 51 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, съ току-що приетото отъ васъ из-

мъжичко, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчик Г. Семерджиев (д. ст): Чл. 54 става чл. 52. (Чете го — вж. приложение № 9, Т. I)

Комисията прие този член без изменение.

Председателъ: Понеже никой не иска думата по чл. 52 ще го поставя на гласуване. Ония отъ васъ, които приематъ чл. 52 тѣй, както го прочете г. докладчикътъ, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиев (д. ст): (Чете)

Глава V.

„Бюджетъ и отчетность“.

Председателъ: Ще поставя на гласуване заглавието на глава V. Ония отъ васъ, които приематъ това заглавие, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиев (д. ст): Чл. 55 става чл. 53. (Чете го — вж. приложение № 9, Т. I)

Комисията прие този член без изменение.

Председателъ: Понеже никой не иска думата по чл. 53, ще го поставя на гласуване. Ония отъ васъ, които приематъ чл. 53 тѣй, както го прочете г. докладчикътъ, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиев (д. ст): Чл. 56 става чл. 54. (Чете го — вж. приложение № 9, Т. I)

Комисията го прие без изменение.

Председателъ: Понеже никой не иска думата по чл. 54, ще го поставя на гласуване. Ония отъ васъ, които приематъ чл. 54 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиев (д. ст): Чл. 57 става чл. 55. (Чете го — вж. приложение № 9, Т. I)

Комисията го прие без изменение.

Председателъ: Понеже никой не иска думата по чл. 55, ще го поставя на гласуване. Ония отъ васъ, които приематъ чл. 55 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиев (д. ст): Чл. 58 става чл. 56. (Чете го) — вж. приложение № 9, Т. I)

Комисията го прие без изменение.

Председателъ: Понеже никой не иска думата по чл. 56, ще го поставя на гласуване. Ония отъ васъ, които приематъ чл. 56 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиев (д. ст): Чл. 59 става чл. 57. (Чете го — вж. приложение № 9, Т. I)

Комисията го прие без изменение.

Председателъ: Понеже никой не иска думата по чл. 57, ще го поставя на гласуване. Ония отъ васъ, които приематъ чл. 57 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиев (д. ст): Чл. 60 става чл. 58. (Чете го — вж. приложение № 9, Т. I)

Комисията го прие без изменение.

Председателъ: Понеже никой не иска думата по чл. 58, ще го поставя на гласуване. Ония отъ васъ, които приематъ чл. 58 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиев (д. ст): Чл. 61 става чл. 59 и е приетъ отъ комисията въ следната редакция:

(Чете): „Чл. 59. До три месеца най-късно, считанъ отъ деня на предаване доклада на провѣрителния съветъ, министърътъ на финансите е длъженъ да поиска, въ срокъ отъ три месеца, обяснения отъ управителния съветъ на Банката. Въ срокъ отъ два месеца следъ това министърътъ на финансите е длъженъ да се произнесе окончателно вѣднху редовността на отчета.

„Следъ изтичане на тоя срокъ, отчетътъ по право се счита за одобренъ, и управителниятъ съветъ се освобождава отъ отговорностъ по управлението и дѣлата на Банката за отчетната година“.

Председателъ: Понеже никой не иска думата по чл. 59, ще го поставя на гласуване. Ония отъ васъ, които приематъ чл. 59 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиев (д. ст): (Чете)

„Глава VI.

„Общи и преходни разпоредби“.

Председателъ: Ще поставя на гласуване заглавието на глава VI. Ония отъ васъ, които приематъ заглавието на глава VI тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиев (д. ст): Комисията прибави повъ чл. 60, гласящъ: (Чете)

„Чл. 60. Основниятъ капиталъ отъ 500.000.000 л. ще се образува съ прибавяне къмъ сегашния основенъ капиталъ на запасния капиталъ и отъ постепенно прибавяне по 1/2 отъ следуемитъ се на държавното съгровище по чл. 6 годишна печалба“.

Председателъ: „Понеже никой не иска думата по чл. 60, ще го поставя на гласуване. Ония отъ васъ, които приематъ чл. 60, който е напълно предложенъ отъ комисията, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.“

Докладчикъ Г. Семерджиев (д. ст): Чл. 62 става чл. 61. (Чете го — вж. приложение № 9, Т. I)

Комисията го прие без изменение.

Председателъ: Понеже никой не иска думата по чл. 61, ще го поставя на гласуване. Ония отъ васъ, които приематъ чл. 61 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Семерджиев (д. ст): Чл. 63 става чл. 62. (Чете го — вж. приложение № 9, Т. I)

Тукъ комисията прибави една нова забележка: (Чете) „Забележка II. Законътъ за пазене, замѣняванъ и измѣняванъ на повреденитъ въ обръщение нови банкноти отъ декември 1922 г. се отменява“.

Председателъ: Понеже никой не иска думата по чл. 62, ще го поставя на гласуване. Ония отъ васъ, които приематъ чл. 62 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Г. г. народни представители — преминаваме къмъ третата точка отъ дневния редъ — трето четене законопроекта за практическо рибарско училище.

Г. г. народни представители! Понеже г. докладчикътъ още не е готовъ съ законопроекта тѣй, както е приетъ на второ четене, ще мишемъ къмъ точка четвърта отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за търговията съ външни платажни средства (левизи и банкноти).

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретарь А. Пиронковъ (д. ст): Прочита изпѣло законопроекта заедно съ мотивитъ — вж. приложение № 22, Т. I)

Председателъ: Има думата народниятъ представитель г. Георги Данаиловъ.

Г. Данаиловъ (д. ст): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Вънесенитъ законопроектъ за търговията съ външни платажни средства е, безспорно, единъ отъ най-важнитъ законопроекти и съдържа въ себе си едно отъ най-важнитъ мѣроприятия, които правителството взема въ интереса на народното стопанство въ България. Въвкритъ на васъ, който е прочелъ законопроекта, ще се съгласи съ мене, че той създава единъ истински монополъ въ рѣцетъ на Българската народна банка — отъ името на държавата — на търговията съ парични средства, която досега ноне, до преди известно време, бѣше свободна и която по общо разбиране на теорията и на практиката, би трѣвало да бѣде свободна. И въ миналата камара, когато на няколко пѣти правителството се опитваше да

регулира стопанския живот — напр. съ Консорциума — азъ имахъ честта да взема думата и да се изкажа тукъ, че съмъ за пълната свобода на търговията и на търговското обръщение. Принципътъ на свободната търговия е определялъ стопанскитъ отношения презъ цѣлия 19 вѣкъ на Европа и на него се дължи подобрението въ стопанския животъ, просветияването и други още напредъци, които сж отбележими презъ туй време. Дори ония, които сж се занимавали съ социалната политика, дори представителитъ на социализма сж поддържали свободата на търговията, били сж противъ всѣко запрещение, противъ високитъ мита особено върху продуктитъ отъ първа необходимостъ, защото въ нея сж виждали гаранцията за едно нормално установяване на ценитъ на продуктитъ, на слъзането имъ до тѣхната коштуема стойностъ, което, разбира се, съответствува на пажитъ на най-слабитъ стопански маси.

Азъ и днесъ съмъ съ разбирането, че ние отъ това трудно положение, въ което сме поставени, въ което е поставена цѣля Европа, да не кажа целиятъ свѣтъ, ще можемъ да излѣземъ по-скоро, ако бихме могли да установимъ и да поддържаме навредъ принципа на свободната търговия, на свободната размѣна. Но трѣбва тукъ да се съглася, че животътъ отъ много време насамъ ни налага свършено други разбирания и други мѣрки, къмъ които не можемъ да не прибегнемъ. Една отъ тѣзи мѣрки е и строгата мѣрка, която сега ние ще трѣбва да гласуваме — да дадемъ търговията съ всички платажни средства, въ форма на монополъ, изключително въ рѣцетъ на Българската народна банка.

Вѣрно е, че комбинацитъ операции съ чужди валути, или по право съ чужди стойности, днесъ сж голѣма игра по отношение на нашия левъ, поради неговата нестабилностъ. Това се дължи — безспорно е, показана го фактитъ — на лошата уредба на закона за борситъ. Г. министърътъ на финанситъ бѣше депутатъ, когато министъръ Турлаковъ прокарваше закона за борситъ и ще си спомня, че азъ бѣхъ особено противъ свободнитъ борсаджии, които можеха на всѣко място въ София и въ всѣко кафе да се събиратъ легално да правятъ търговия и съ парични средства, и съ стоки възтъ отъ борсата, безъ контрола на управлението. По какви съображения тогавашното управление прокара тая свобода на борсовитъ операции и изтрѣгна отъ рѣцетъ на властта, рескриптивно на Финансовото министерство, необходимия контролъ върху най-важното средство за регулиране на нашата пазаръ, не знаа.

Понеже колебанята на ценкитъ валути — и на победителитъ, а още повече, не ще стъминатъ, на по-слабитъ въ икономическо отношение страни и победени при туй, каквато сме ние — сж много голѣми, то естествено е, че тѣмни сили, хора, съ нескрито желание да извлечатъ голѣми печалби, се намѣваха въ тѣзи операции и можеха да регулиратъ тѣзи работата, што въ своята, ако мога така да кажа, идеална парична размѣна тѣ я нагаждаха споредъ своитъ интереси, за да извлечатъ, не ще стѣтатъ, само печалби въ ущърбъ на народното стопанство. И понеже отъ тѣзи игри се накръпяваше стойността на нашия левъ — единичкото средство, съ което държавата може да плати на своитъ чиновници, а така сѣщо да плати и своитъ външни задължения въ всѣко отношение, търговски или държавни, но засмѣтъ — не само туй, а има и пѣщо по-страшно: левътъ биваше поставитъ на постоянни колебаня, азъ смѣтамъ, че парично можемъ да се съгласимъ съ мѣрката, която Г. министърътъ на финанситъ взема презъ м. декември, за да обуздае, както се казва въ обикновения животъ, спекулата — азъ бихъ казвалъ, да турн единъ редъ въ паричното обръщение въ тази страна — за да може да се следн положението на нашата валута и нейната вътрешна и външна стойностъ.

Тѣй че, по отношение на това, съ грижитъ си за народното стопанство, което се явва изцѣло плацентъ, независимо отъ опѣзи желаниа, които има отдѣлнитъ граждани съ колебанята на ценитъ на стоцитъ, тази мѣрка, която ние се предлагаме днесъ, мисля, че трѣбва да я приемемъ и да я гласуваме вѣтчи единслушно. Тази мѣрка, споредъ мене, не накръпява интереситъ на опѣзи, които биха желали да печелятъ по единъ правилепъ пътъ; тя проследва само опѣзи, които, чрезъ тѣмни средства, скрито, се мѣчатъ да извлечатъ печалби за смѣтка на лева, за смѣтка на българскитъ копсаторъ и, ако щете, още и за смѣтка на пѣлото българско наредно стопанство. И, следователно, тази строга, напълно жестока мѣрка, която правителството възприема, заслужава да бѣде поддържана, отъ всички, които биватъ въ закона-силна.

Имамъ да обърна вниманието ви само на това, че тѣй редактираниитъ законопроектъ, споредъ моето разбиране, трѣбва да се поправи значително. Той трѣбва да се поправи въ самата си основа, въ смисълъ, че докато трае разстройството на народното стопанство, докато нашата размѣнна монета, левътъ, не е достигнала до положението да се стабилизира сама по себе си — не съ принудителни мѣрки на Банката и на държавата, а чрезъ силата на народното стопанство, на нашето производство — това е временна мѣрка и такъвъ основитъ характеръ трѣбва да се даде на цѣлия законопроектъ. Това не е показано тукъ и азъ мисля, че това може да се поправи въ комисията.

Другъ единъ по-голѣмъ недостатъкъ на законопроекта, тѣй както е редактиранъ той, е, че докато вътрешнитъ отношения на хората при търговията съ чужди валути — на търговцитъ, които впадатъ, или на опѣзи, които изнасятъ — сж строго определени, сж дадени въ рѣцетъ на Българската народна банка, то за опѣзи, Г. министре, които влизатъ или излизатъ презъ границата, не е нищо узаконено. Тѣй както е редактиранъ Нашиятъ законопроектъ сега, азъ какъ който мене другъ може свободно да изнесе отъ България валута, безъ да можете законно да го спрете. Разбира се, че ще вземете административни мѣрки, като смѣтате, че той спекулира, че това е въ ущърбъ на народното стопанство, но законопроектътъ въ това отношение не предвижда санкции. А между туй ние сте казали въ законопроекта, че сарафитъ могатъ да търгуваатъ до 30.000 л. дневно. Съ какво ще търгуватъ тѣ? Наши тѣзи средства, сж въ рѣцетъ на Българската народна банка? Значи, предполага се, че има пѣщо свободно въ обръщение, а основната идея на законопроекта трѣбва да бѣде, што нищо свободно да не може да има въ обръщение; онии, които има пажда отъ 5—10 долара, да ги намѣри само на едно място; или въ Българската народна банка, или въ другитъ банки, които работятъ съ Народната банка, като оправдас своята пажда — напр. да ги прати на сына си, студентъ въ странство, или да погаси своитъ търговски задължения задъ граница. Това е единъ недостатъкъ на законопроекта, който, убеденъ съмъ, ще се съгласите да бѣде сериозно измѣненъ и поправенъ въ комисията.

Има и другъ единъ въпросъ. Българската народна банка отпуща чужди валути на другитъ банки, които търгуватъ съ такова, въ този смисълъ, че тѣзи банки за смѣтка на свои клиенти могатъ да взематъ днесъ, да кажемъ, 10 хиляди долара, утре — 15 хиляди долара отъ Българската народна банка, за да платятъ тѣхни задължения. Не сегашната практика знаемъ, че Народната банка търпи оправдателни документи — фактури и други документи — които да я убедятъ, че действително частната банка взема чужди валути не за да спекулира съ тѣхъ, но за да удовлетвори една напълно пажда на търговията, на народното стопанство. Но има банки, които пѣма да търгуватъ съ Народната банка, т. е. тѣ не се обръщатъ къмъ нея да искатъ такова платажни средства, за да плащатъ задълженията на свои клиенти; тѣзи банки могатъ ли да търгуватъ съ чужди валути? Разбира се, не идеята на законопроекта, че не би трѣбвало. Но тѣзи банки могатъ ли да бѣдатъ оставени извънъ контрола? Тѣ не могатъ да бѣдатъ оставени извънъ контрола. И това е сѣщо една линия въ законопроекта. По моето разбиране, въ пѣта, по който вървимъ, ще трѣбва да се нареди отъ страна на държавата единъ пѣленъ надзоръ върху тая търговия; ще трѣбва да се нареди отъ страна на Българската народна банка единъ ефикасенъ контролъ върху операцияцитъ на банкитъ, колкото се отнася до тази чужда валута, защото може да се допусне, че докато виз надзираватъ опѣзи банки, които сж въ контактъ съ Българската народна банка, ще се намѣрятъ пѣкъ други такива, които, безъ да бѣдатъ въ контактъ съ нея, биха могли да търгуватъ по единъ таенъ начинъ, защото, по моето дълбоко убеждение, много е мѣчно да се турн, тѣй да се каже, една крайна пажда на спекуланта въ желанието му да търгува съ чужда валута. Азъ бихъ казалъ дори, че ако не се взематъ крайно строги мѣрки въ туй отношение, контрабандата мѣчно ще може да се прѣмахне, защото ясно е, че тукъ се разполага съ много лесни средства: достатъчно е да скриешъ единъ чекъ нѣкаде и да се явишъ съ чужда валута; достатъчно е да зашпешъ единъ чекъ подъ едно копче и да изпослешъ съ него чужда валута възтъ отъ България. Тѣй че за контрабандата въ този смисълъ на думата, докато трае това особено положение, въ което народното стопанство е изложено, положението, въ което нашиятъ левъ всѣки денъ е подъ атака, ние непременно трѣбва да вземете

най-строги мърки; за да разборе наричаният пазар, за да разберат всички учреждения, които търгуват с пари, всички частни и други банки, че тукъ има една силна държавна ржка, която нѣма да ги остави да действуватъ противозаконно, да действуватъ съ намѣрение да печелятъ вънъ отъ реда, който се допуска въ тая страна. И смѣтамъ — убеденъ съмъ, че и вие ще се съгласите — че тукъ трѣбва да се добави едно законоположение, което да засили контрола. Доколкуто зная, и сега Българската народна банка упражнява единъ такъвъ контрол, като праща своитѣ инспектори къмъ оиѣзи банки, които купуватъ и продаватъ съ нея чужда валута, за да видятъ дали нѣма въ книгитѣ имъ нѣщо повече отъ това, което сж купили. Но, помислямъ, има банковни учреждения, които нѣма да бждатъ въ контактъ съ Банката, а може би тѣ ще бждатъ най-опаснитѣ — нѣ искамъ да употребя тежка дума, да ги нарека контрабандисти — тѣй като ще търгуватъ по единъ скритъ пътъ съ тия ценности, които, както казахъ, засѣгатъ душата на нашето народно стопанство. И въ туй отношение ще трѣбва да се предвидятъ мърки.

Така че моята бележка е, че — колкото и да съмъ привърженикъ на свободната търговия — тукъ се падага единъ монополъ на държавата, безъ него тя не може да урегулира своето стопанство.

Но като говоримъ за монопола на държавата и на Българската народна банка, нека поне ине тукъ народнитѣ представители, които ще вдигнемъ ржка за тази мърка, да бждемъ съ друго едно разбирание, че за да се поддържа тая търговия въ нейната пълнота, ще трѣбва да се дадатъ и жертви. Навистина, могатъ да бждатъ моменти благоприятни, въ които Българската народна банка да извѣще даже печалба отъ онази валута, която има въ своята ржка, спроти туй дали се движи левътъ въ едно или друго направление, но могатъ да бждатъ и моменти крайно неблагоприятни, въ които Българската народна банка, за да издържи курса на лева, за да застане на опашки база на стабилизирането на лева, за която се говори нѣколко пѣти тукъ отъ народни представители и отъ г. министра на финанситѣ, ще бжде принудена да прави и по-голѣми жертви. И този въпросъ ще трѣбва да се обмисли, дали жертвитѣ ще легнатъ изцѣло върху Българската народна банка, или и държавата, споредъ което разбирание, трѣбва да вземе съответно участие въ тѣхъ. Съ други думи трѣбва да се помисли, дали не е удобно — а това ще бжде по-сигурно за наричното ни тържище и за стабилизирането на лева — да се създаде единъ фондъ за покриване на възможнитѣ загуби отъ колебанията на лева. Защото лесно е да се застави Българската народна банка да внесе, че днесъ доларътъ е 132 л., ама ако утре, чрезъ изнасянето на мисиръ, кукурдузъ или на нѣкое по-голѣмо количество тютюнъ, се създадатъ вземания на български подданци тукъ въ чужда валута, които, както разбрахъ, може и да не минатъ презъ Българската народна банка, а да се явятъ само въ формата на единъ кредитъ, левътъ може да бжде така силно подбитъ, или обратното, да се въздействува тѣй силно върху неговото покачване, што Българската народна банка съ всичката си сила, която има като финансовъ институтъ, да не може да одържи юздѣтъ на туй понижение на лева и като резултатъ да се яви една значителна загуба, която не би било правилно да понесе само тя. Понеже тукъ се касае въпросътъ за дѣлото народно стопанство, въ което е заинтересована държавата на първо мѣсто, смѣтамъ, че и въ този законопроектъ трѣбва да се предвиди особенъ пунктъ — трѣбва да се обсъди, че ще съмислимъ, и този въпросъ — за фонда, който трѣбва да се създаде въ случай на евентуална загуба за поддръжане стабилитетата на нашия левъ. Не ша да влизамъ въ подробности за туй, до каква степенъ можемъ да поддържаме стабилността на нашия левъ, до каквъ размѣръ трѣбва да се смѣтне, че можемъ да се стремимъ да поддържаме силата на нашия левъ по отношение на златото. Това сж въпроси по-други, и мисля, че тукъ нѣма какво да се споменаватъ. Нѣколко души отъ другитѣ народни представители се изказаха — и азъ съмъ съ туй схващане — че стремлението къмъ бързо покачване на лева може да донесе само загуби. Азъ мисля, че и г. министърътъ на финанситѣ ще възприеме туй гледище, че въ туй отношение ще трѣбва да се отива само полекачъ, внимателно чрезъ засилване на запаситѣ отъ чужди валути въ Българската народна банка, чрезъ засилване на народното стопанство поради благоприятни реколти, които имаме, и добри износи, които могатъ да направимъ, постепенно да се

движимъ къмъ покачването на нашия левъ. Тѣй че тукъ ще имаме за задача не само да не даваме левътъ да спадне, но, ако щете — което е единъ видъ парадоксъ — да по-доушчаме и левътъ да се качи, защото то е еднакво гибелно за народното ни стопанство при днешнитѣ условия на нестабилностъ на лева.

Най-сетне, въ законопроекта, който, споредъ мене, въ по-голѣмата си частъ е процесуаленъ, се предвидятъ и наказания. Въпросътъ за наказанията е въпросъ, който и тукъ може да се обсъди, а може да се обсъди и въ комисията. Нека тѣзи наказания бждатъ строги. Но то не е най-важната страна на този законопроектъ. Тукъ е дадено извънредно много мѣсто на цѣли процесуални действия, които трѣбва да се вършатъ — даже и за сроковетѣ отъ три дни, които сж почти невъзможни за движението на процеси отъ едно мѣсто на друго. Въ туй отношение нека бждемъ по-реалисти, нека предвидимъ туй, което е възможно. Всички сме съгласни, че единъ инспекторъ, който е направилъ спекула, трѣбва да бжде наказанъ за примѣръ на всички други — не зная дали досега е наказание нѣкой по въ всѣки случай процеситѣ да се движатъ тѣй, както нормално е възможно, а по тѣй засилено, за да не може да се добие никакъвъ резултатъ.

Тѣзи бележки като права, смѣтамъ, че законопроектътъ е напълно навремененъ и макаръ да представлява единъ видъ една рѣзка законодателна дѣйностъ отъ янасъ, трѣбва да го приемемъ съ ржкоплекания.

На едно искамъ да обърна вниманието ви. Понеже правителството създаде тази строга монополна мърка съ една наредба на финансовия министъръ, ако се не лѣжа, потвърдена отъ Министерския съветъ, тукъ, въ законопроекта, смѣхо тѣй тя трѣбва да се потвърди, да ѝ се даде единъ видъ петровативна сила — че нейното действие се смѣта отъ 13 декемврий, откогато е предприета тази мърка.

Не се съмнявамъ, че съ тѣзи поправки, този законопроектъ ще бжде одитъ отъ законопроектитѣ, които ще създадатъ най-благоприятни условия за развитието на нашето народно стопанство. (Ржкоплекания отъ сговориститѣ)

Председателъ: Понеже никой не иска думата по законопроекта, обявявамъ дебатитѣ по него за приключени. Думата има г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ П. Тодоровъ: Азъ само ще направя една бележка. Нѣкои отъ мислитѣ, които показа г. Данашиловъ, ще се взематъ подъ сериозно внимание отъ финансовата комисия и какво може да се направи, ще се направи. Зная, че законопроектътъ не е съвършенъ, макаръ да го обмисляхме доста. Ще кажа само, че нѣколкомесечното прилагане на наредбата отъ м. декемврий, която сега взема формата на законъ, оправда своето назначение и сега въ Народната банка има достатъчно чужди валути, чрезъ които предполагамъ, ако не настѣпи нѣкоя криза — нѣщо, което никой не може да предвиди — стабилитетътъ на българския левъ да бжде гарантиранъ.

Председателъ: Г. г. народни представители! Ще поставя на гласуване по принципъ законопроекта за търговията съ външни платежни средства (дезини и банкнети). Оиѣзи отъ васъ, които приематъ законопроекта по принципъ и да се възпратъ въ комисията по Министерството на финанситѣ, моля, да вдигнатъ ржка. Болшинство. Събралнето поема.

Ще се върнемъ къмъ точка трета отъ днешния редъ — трето четене законопроектъ за практическо рибарско училище.

Моля г. докладчикътъ да докладва законопроекта.

Докладчикъ Н. Рачевъ (д. ст): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ поправитѣ и прибавитѣ, прити на второ четене)

Г. г. народни представители! Прочетохъ ви законопроекта така, както бѣше приетъ на второ четене. При второто му четене бѣше повдигнатъ въпросъ да се въведе като корскава нѣщо за консервирането на рибата. Въ съгласие съ комисията намѣрихме, че това може да стане най-добре въ чл. 1, като се прибави една забележка III. съ следната редакция: (Чете) „Рибаритѣ-специалисти се подготвятъ по ловенето на рибата отъ морето и по нейното консервиране“.

Ако се приеме тази редакция, поддържамъ това да бжде вмъкнато като забележка III къмъ чл. 1.

Председателът: Тръбва да се предложат от г. министъра.

Министър Я. Моллов: Аз я поддържамъ.

Председателът: Формулирайте я Вие.

Министър Я. Моллов: Г. г. народни представители! Предлагамъ къмъ чл. 1 да се постави забележка III съ следния текстъ: (Чете) „Рибаритъ-специалисти се подготвятъ по довенето на рибата отъ морето и по нейното консервиране“.

Председателът: Ще поставя на гласуване предложението, направено отъ г. министъра на земледелието, а именно: къмъ чл. 1 да се прибави току-що прочетената отъ него забележка III. Който приема тая забележка, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранieto приема. Послежъ няма друго предложение по законопроекта, ще го поставя на гласуване. Опия отъ васъ, които приематъ изцяло на трето четене законопроекта за практическо рибарско училище, заедно съ току-що прочетената забележка къмъ чл. 1, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранieto приема.

(Вж. приложение № 16, Т. II)

Мисляме къмъ петата точка отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за допълнение на закона за устройството на съдилищата.

Понеже г. министърътъ на правосъдието отсъствува, ще минемъ къмъ шеста точка отъ дневния редъ — одобрение предложението за освобождаване безъ мито и безъ всякакви други налози, такси и берии вносеният отъ Българското параходно дружество въ Варна параходи: „Борисъ“, „България“, „Варна“, „София“, „Кирилъ“ и „Царь Фердинандъ“.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретарь А. Пирожковъ (д. ег): (Чете):

„МОТИВИ“

къмъ решението за освобождаване безъ мито и безъ всякакви други налози, такси и берии вносеният отъ Българското параходно дружество въ Варна параходи: „Борисъ“, „България“, „Варна“, „София“, „Кирилъ“ и „Царь Фердинандъ“.

Г. г. народни представители! Българското търговско параходно дружество въ Варна отъ основаването си досега е втиснато за пуждитъ си въ параходи, а именно: „Борисъ“, „Варна“, „България“, „София“, „Кирилъ“ и „Царь Фердинандъ“, за които то не било заплатило следущият се мита и други берии, а пъкъ всички кораби, които се внасятъ въ България и снабдяватъ съ патенти за плаване подъ българско знаме, заплащатъ следущият се по тарифитъ и другитъ закони мита и други берии. За освобождаването на горнитъ параходи отъ мито и др. имало специално разрешение за това, нито пъкъ въ закона за съставяне на това дружество е поставено подобно освобождаване отъ мито. Тези параходи сж вносени въ България, както следва:

- 1. „Борисъ“ презъ 1894 г. и струва 525.507-93 л.
- 2. „България“ презъ 1894 г. и струва 568.312-60 „
- 3. „Варна“ презъ 1903 г. и струва 578.012-19 „
- 4. „София“ презъ 1904 г. и струва 88.177-80 „
- 5. „Кирилъ“ презъ 1906 г. и струва 341.313-40 „
- 6. „Царь Фердинандъ“ презъ 1913 г. и струва 800.000— „

И сега, ако се изиска заплащането мита и други берии за тези параходи, дружеството ще тръбна да брон на държавното съкровище 304.008-45 л., понеже по внасянето имъ въ страната сж платили презъ два режима на облагане стоикитъ съ мито у насъ. Единият, адвалорния, до 1906 г. при който параходитъ плащаха 14% върху стоиността; и другият, специфичния, отъ 1906 г. насамъ. Споредъ това, параходитъ, вносени до 1906 г., ще тръбна да бъдатъ обложени съ мито по адвалорния режимъ и да се плати мито за тяхъ 246.401-50 л. и за обиксния налогъ 52.800-35 л., а за другитъ — по специфичния режимъ, по който сж безмитни, но плащатъ 1/2% сборъ, ще тръбна да се плати 5.706-80 л. Обаче, предъ видъ, че пъкъ отъ параходитъ сж вносени отъ преди 10 до 30 години и съ това тй вече могатъ да се считатъ натурализиращи, а отъ друга страна, за развитието и урбха на Българското търговско параходно дружество, държавата пречи голъми жертви,

независимо отъ плащаната субсидия, намирамъ за умътно, щото параходитъ, вносени отъ Българското търговско параходно дружество въ Варна, да се освободятъ безъ мито и безъ всякакви други налози, такси и берии.

Понеже въ закона за митницитъ няма положение, по силата на което да могатъ да се освободятъ горнитъ параходи безъ мито и други такси и берии, то имамъ честь да ви помоля, г. г. народни представители, да разгледате и одобрите приложеното ми предложение за освобождаване безъ мито и други берии предметнитъ параходи.

София, февруарий 1924 г.

Министъръ на финанситъ: П. Тодоровъ.

„ПРОЕКТОРЕШЕНИЕ“

за освобождаване безъ мито и безъ всякакви други налози, такси и берии параходитъ на Българското търговско параходно дружество въ Варна: „Борисъ“, „България“, „Варна“, „София“, „Кирилъ“ и „Царь Фердинандъ“.

Одобрява се да се освободятъ безъ мито и безъ всякакви други налози, такси и берии вносеният отъ Българското търговско параходно дружество въ Варна отъ 1894 до 1913 г. включително параходи: „Борисъ“, „България“, „Варна“, „София“, „Кирилъ“ и „Царь Фердинандъ“.

Председателът: Понеже шкой не иска думата, . . .

Г. Данаиловъ (д. ег): Нека обяени малко г. министърътъ тая работа.

Председателът: Има думата г. министърътъ на финанситъ.

Министъръ П. Тодоровъ: Както виждате, тези мита датираатъ отъ много стара дата. Това е единъ въпросъ, който стои въ Министерството на финанситъ отдавна неразрешенъ. По начало отъ години сж се спирали на въпроса, който се е повдигалъ отъ страна на параходното дружество и сж се вземали много решения да се одобрятъ или да не се одобрятъ тези мита. Опрощаването отъ формална гледна точка е възможно, но ако се извадвали малко закона за митницитъ, е възможно. Азъ некажъ въ края на крайщата да се ликвидира еднажъ за винаги тоя въпросъ. Въ смислото той е въ свързка съ голъмия въпросъ за Българското параходно дружество, за субсидиятъ, които сж се получили, за начина, по който сж се консомирени тези субсидии, изобщо за ползата отъ параходното дружество. Най-решающиятъ мотивъ, който ме пакара да искамъ да се ликвидира въпросътъ въ свързка съ тия мита, бѣше, че отношенията на хазната къмъ това параходно дружество сж малко неясни и неопредѣлени. Нека се отъ българската държава да даде доста голъми суми на параходното дружество, за да може то да купи парахода, който пострада отъ болшевиката напасть. Този въпросъ сжщо стои неразрешенъ. Няма средства на разположение, не можемъ да дадемъ таквава. Субсидията, която, споредъ договора, сключенъ между държавата и параходното дружество, държавата тръбна да дава, за последната година не е платена, защото не е предвидана въ бюджета по една или друга причина. Поставя се и другъ единъ голъмъ въпросъ отъ страна на параходното дружество — да се увеличи капиталътъ му, да му се даде възможностъ да купи нови параходи, за да може да сервиза напоса на България по-нашироко. И тоя въпросъ стои висящъ, и той сжщо не е уреденъ. Водиха се преговори между пъкои представители на хазната и на параходното дружество по този поводъ. Тѣ некаха 25—30 милиона лева за покупка на новъ параходъ, който струва много. Азъ бѣхъ на мнзние, и Министерскиятъ съветъ по начало се съгласи, че ако държавата участвува въ бюджета въ параходното дружество, ще тръбна да участвува съ по-сѣлѣмъ дѣлѣ. Ако се дадатъ 25—30 милиона лева, тръбна да се дадатъ съ по-малки лихви, които да запазятъ частния характеръ на дружеството, но държавата тръбна да влѣзе съ 30 милиона лева въ това дружество. Изобщо въпросътъ е много комплициранъ.

Що се отнася до това мито, азъ го опрощавамъ, защото при това положение на параходното дружество, азъ не намирамъ възможностъ и начинъ да се събере това мито и смѣтамъ, че внасянето тръбна да се ликвидира еднажъ завинаги защото виси отъ пъколко години насамъ.

Ако пъкой отъ представителитъ нека да повдигне пъкой другъ въпросъ въ свързка съ параходното дружество, готовъ сѣмъ да дамъ пъкои обяснения. Ако се сѣди

по тѣхнитѣ смѣтки, отчети и отъ ревизионнитѣ актове, едва ли не всѣкога губають.

Р. Василевъ (д. сг): Миналата година сѣ спечелили.

Министъръ П. Тодоровъ: Не знаа. Възможно е миналата година да сѣ спечелили, но тази година изгубиха. — Иако общо главниятъ мотивъ е, че тѣзи мита, които преди години е трѣбвало да бѣдат платени, нѣ сѣ още платени. Съ години тѣзи параходи сѣ работили и може да се смѣтатъ вече за натурализирани.

Председателъ: Понеже следъ обяснението на г. министра на финанситѣ никой не иска думата, щѣ поставя на гласуване проекторешението.

Г. Данаиловъ (д. сг): Да отиде въ финансовата комисия, да изучимъ въ какво се състоятъ тия такси.

Министъръ П. Тодоровъ: И азъ съмъ съгласенъ да отиде въ комисията, защото тамъ ще се дадатъ подробни обяснения какъ се е водилъ спорътъ, отъ кога датира и въ края на краищата ще видимъ какъ да се ликвидира.

С. Костурковъ (д. сг): Това е решение.

Председателъ: То е решение, а не законопроектъ — минава на едно четене.

Г. Данаиловъ (д. сг): Народното събрание е компетентно да прати всѣки въпросъ въ комисията, за да се изучи, за да бѣде народното представителство освѣтлено, когато се гласува. Това не е противъ правилника.

Министъръ П. Тодоровъ: Ако народното представителство желае да получи повече данни, и азъ съмъ съгласенъ проекторешението да отиде въ финансовата комисия.

Председателъ: Има предложѣние, направено отъ народния представителъ г. Данаиловъ, проекторешението,

преди да се гласува отъ Народното събрание, да отиде въ финансовата комисия.

Г. Данаиловъ (д. сг): Съ което е съгласенъ и г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ П. Тодоровъ: Съгласенъ съмъ, защото респективниятъ чиновникъ ще може да даде по-подробни сведения по тази работа. Въ този моментъ никой отъ депутатитѣ ги нѣмамъ на разположение.

Председателъ: Ония отъ васъ, които призматъ предложението на г. Данаиловъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събраието приема.

Г. г. народни представители! Считаю дневния редъ за изчерпанъ.

Преди да вдигна заседанието, трѣбва да ви съобша, че въ бюрото е постѣпилъ законопроектъ за Върховната смѣтна палата и за окръжнитѣ смѣтни палати.

За идущето заседание, утре, подиръ обѣдъ, предлагамъ следния дневенъ редъ:

1. Одобрение предложението за ратификация на отдѣлната санитарна конвенция между царство България и Кралството на сърби, хървати и словенци;

2. Одобрение предложението за одобряване указитѣ № № 450 и 517 отъ 1923 г. по Министерството на вътрешнитѣ работи и народното здраве (относно оставянето на общинска служба чужди подданици);

3. Трето четене законопроекта за Българската народна банка;

4. Докладъ на пропетариата комисия, и

5. Прѣвѣрка на изборитѣ.

Ония отъ васъ, които приематъ предложения дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събраието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч. 40 м.)

Председателъ: **Д-ръ Т. КУЛЕВЪ**.

Секретарь: **А. ПИРОНКОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.	Стр.
Отпуски , разрешени на народнитѣ представители: Петъръ Желѣзковъ, Кънчо Кънчовъ, Стефанъ Бояджиевъ, Петко Търпановъ, Никола Таращановъ, Недѣлко Топаловъ, Венелинъ Ганевъ, Таско Стойшковъ, Байчо Тотковъ, Борисъ Петровъ, Димитъръ Митовъ, Димитъръ Мишайковъ, Йосифъ Робевъ и Стефанъ Чолаковъ	955	972
Предложения:		
1. За одобрение XV-то постановление на Министерския съветъ, отъ 30 мартъ 1923 г., протоколъ № 34, съ което се отпущатъ безплатно отъ държавнитѣ гори 3.000 куб. м. дървенъ строителенъ материалъ за нуждитѣ на Дружеството за борба съ детската престѣпностъ и покровителство на затворницитѣ (Съобщение)	955	
2. За одобрение XXIII-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанията му отъ 3 май 1923 г., протоколъ № 43, съ което се разрешава на Дружеството на българскитѣ лесовѣди да отсѣче безплатно отъ държавнитѣ гори 3.000 куб. м. строителенъ материалъ за постройка на горски домъ (Съобщение)	955	
3. За освобождаване безъ мито и безъ всѣкакви други налози, такси и берии параходитѣ въ Българското търговско параходно дружество въ Варна: „Борисъ“, „България“, „Варна“, „София“, „Кирилъ“ и „Царъ Фердинандъ“ (Из-		
пратено въ комисията по Министерството на финанситѣ)		963
Законопроекти:		
1. За отмѣнене закона за признаване Рилския, Бачковския, Преображенския, Троянския и Клисурския манастири съ всичкитѣ имъ притежания за отдѣлни общини (Предложение на народнитѣ представители Тончо Думановъ, Александъръ Сталийски и други (Съобщение)	955	
2. За помѣстване новъ чл. 29 а въ закона за благоустройството на населенитѣ мѣста въ царство България (Първо четене — продължение разискванията и приемане)	955	
3. За Българската народна банка (Второ четене — продължение докладването и приемане)	964	
4. За търговията съ външни платежни средства девизи и банкноти) (Първо четене)	960	
5. За практическото рибарско училище (Трето четене)	971	
6. За Върховната смѣтна палата и за окръжнитѣ нитѣ смѣтни палати (Съобщение)	973	
Питане (устно) отъ народния представителъ Славейко Василевъ къмъ Бюрото на Народното събрание относително писаната въ в. „Епоха“ статия „депутати“ или „телефончета“ (Отговоръ отъ министъръ-председателя А. Цанковъ)		963
Дневенъ редъ за следующето заседание		973